

KÖZVÉLEMÉNYKUTATÁS A KÖZOKTATÁSRÓL

AZ OFOE SZAKMAI CSOPORTJÁNAK VIZSGÁLATA

TARTALOM

1. Bevezetés	2
2. A kutatásról	2
2.1 A vizsgálat lebonyolítása	2
2.2 A kitöltők főbb adatai.....	3
3. Eredmények	7
3.1 Az oktatást színvonala.....	7
3.2 A közoktatás problémái	14
3.3 Tartalmi szabályozás	19
3.4 Pedagógusok	21
3.5 Finanszírozás, irányítás	24
3.6 Néhány szerkezeti kérdés	27
3.7 Méltányosság	28
3.8 A tanulók boldogulása az iskolában és az életben.....	35
4. Pedagógus mozgalmak ismertsége	39
5. Konklúzió	41

1. Bevezetés

2016 őszén, reflektálva az egész évet végigkísérő pedagógus megmozdulásokra, az OFOE szakmai csoportja¹ online kérdezést végzett a közoktatás legégetőbb kérdéseiről a pedagógusok, szülők, diákok és az oktatás ügyei iránt érdeklődő közönség körében.

A mérőeszköz tematikájának kialakításánál, reflektálva a 2016 első felében jelentős társadalmi visszhangot és támogatást kiváltott kritikai hangokra, a Tanítanék Mozgalom és a CKP követeléseit jelentették a legfontosabb alapot², de a kérdőívbe olyan tartalmakat is beillesztettünk, amelyekről korábban már zajlottak országos kutatások; így lehetőség nyílt az összehasonlításra, bizonyos tendenciák kitapintására is. A kérdések megfogalmazásánál – helyenként akár a szakmai nyelv pontosságának rovására is – törekedtünk a közérthetőségre, mivel célunk a különböző csoportokhoz tartozó kitöltők válaszainak összevethetősége volt.

A kérdőívre 5041-en kezdték el a válaszadást. Az utolsó blokkig 3356-an jutottak el, vagyis egyharmad részük lemorzsolódott. A válaszadók száma így is elég nagy ahhoz, hogy mindenképpen tanulságosnak tekinthessük az eredményeket. A minta nem reprezentatív; a kérdőív terjesztési módja és a később bemutatandó egyes összefüggések alapján azt állíthatjuk, hogy a válaszadók a Tanítanék mozgalom törekvéseivel szimpatizálók véleményét jelenítik meg.

2. A kutatásról

2.1 A vizsgálat lebonyolítása

Az online lekérdezés 2016. október 20. - november 15. között zajlott, pedagógusok, szülők, diákok és egyéb érdeklődők körében. A kérdőív célja elsősorban az volt, hogy a közoktatás ügye iránt elkötelezett válaszadók körében feltárja, mit tekintenek a legégetőbb kérdéseknek, és milyen irányba haladnának a megoldások terén. A kérdőív fő témái a közoktatás alábbi kérdései voltak:

1. az oktatás színvonala, elégedettség
2. tartalmi irányítás
3. méltányosság
4. finanszírozás, irányítás
5. pedagógusfoglalkoztatás
6. kommunikáció
7. alapadatok

¹ A kutatás Lannert Judit vezetésével, Földes Petra és Szekszárdi Júlia közreműködésével zajlott. A kérdőív összeállításában részt vett továbbá Gyarmathy Éva is.

² Áttekintettük a Tanítanék Mozgalom honlapján megtalálható követelés-listákat, így a Tanítanék 4 pontját, a PSZ 25 pontját, a CKP 12 pontból álló azonnali követeléseit, a Független Diákszövetség követeléseit, valamint a Herman Ottó és a Teleki Blanka Gimnázium nyílt levelét.

Fontos kiemelni, hogy az online adatfelvétel és az adatok elemzése önkéntes kutatói felajánlásként jött létre. Ezzel a kutatói kapacitással arra volt módunk, hogy azokat kérdezzük meg, akiket könnyen el tudtunk érni; vagyis azokat, akik az interneten is követik a közoktatás területén zajló történéseket és aktív olvasói az OFOE-hoz köthető internetes platformoknak, illetve elérhetőek az OFOE networkjén keresztül. A kérdőív terjesztésében felhasználtuk a Tanítanék mozgalom hálózatát is. Így, bár nem országosan reprezentatív a mérés, de azt bátran állíthatjuk, hogy a közoktatás ügye iránt elkötelezett szakmabeliek és érdeklődők közül sokakat sikerült elérni. Nemcsak a szakmát szólítottuk meg, de a közoktatás közvetlen felhasználóit, szülőket és diákokat, valamint a téma iránt érdeklődőket is.

2.2 A kitöltők főbb adatai

A válaszadást 5041-en kezdték el, de az utolsó blokkig már csak 3356-an jutottak (1. táblázat), vagyis a kitöltők harmadrésze lemorzsolódott. A téma által leginkább érintettek: a tanulók és a tanárok körében volt a legkisebb a lemorzsolódás (31-32%), míg a szülők körében ez az arány 41%, az egyéb – 20 év alatti gyerekekkel, unokával nem rendelkező, nem szakmabeli – kitöltőknél pedig 52% volt. A lemorzsolódás főképp az oktatási kérdésekben kevésbé kritikus válaszadókat érintette: akik az oktatás színvonalával (a válaszaik alapján) elégedettebbek voltak, azok nagyobb arányban hagyták félbe a kitöltést, mint az elégedetlenebb kitöltők. A kitöltők megjegyzéseikkel maguk is számot adtak a lemorzsolódás okáról: egyrészt többen jelezték, hogy túl hosszú volt a kérdőív, másrészt annak a véleményüknek adtak hangot, hogy kissé irányítottan tartották a kérdéseket. Ez valószínűleg sokakat eltántorított a befejezéstől. Mindkét kritikát részben jogosnak tartjuk: a hosszúság hátterében a kutatói perfekcionizmus, az irányítottság (érzete) mögött pedig a szakmai team bizonyos értékek (pl. méltányosság) iránti mély elkötelezettsége áll. Az elemzés egyes kérdéseiben csak a szűk (3356 fős) mintát használtuk fel – ezt beszámolónkban jelezzük.

A kitöltők négyötöde nő. A tanulók és az egyéb (nem tanuló, nem szakmabeli és nem szülő) kategória esetén kisebb csak ez az arány (64-63%). Tehát a kérdőív a szakmán kívüliek között is a nőket tudta jobban megszólítani. A férfiak, apák bevonása általában is kevésbé sikerül a közoktatás terén; hosszabb távon ezzel a jelenséggel is érdemes és fontos volna foglalkozni.

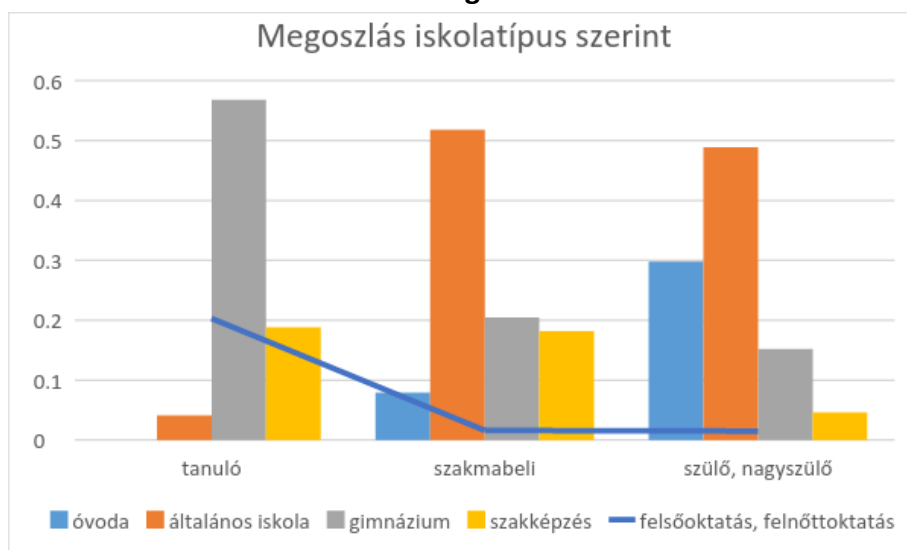
A kitöltő felnőttek átlagéletkora 50 év körül alakult, a tanulók esetében pedig 19 év; a válaszadó diákok egyötöde egyetemi hallgató. A tanulók körében legkevésbé szakiskolások (a kitöltés pillanatában szakközépiskola) töltötték ki a kérdőívet. A kitöltők felének van 20 év alatti gyereke vagy unokája, és zömükben városi lakosok; községben a válaszadók 15%-a lakik.

1. táblázat
A kitöltők jellemzői

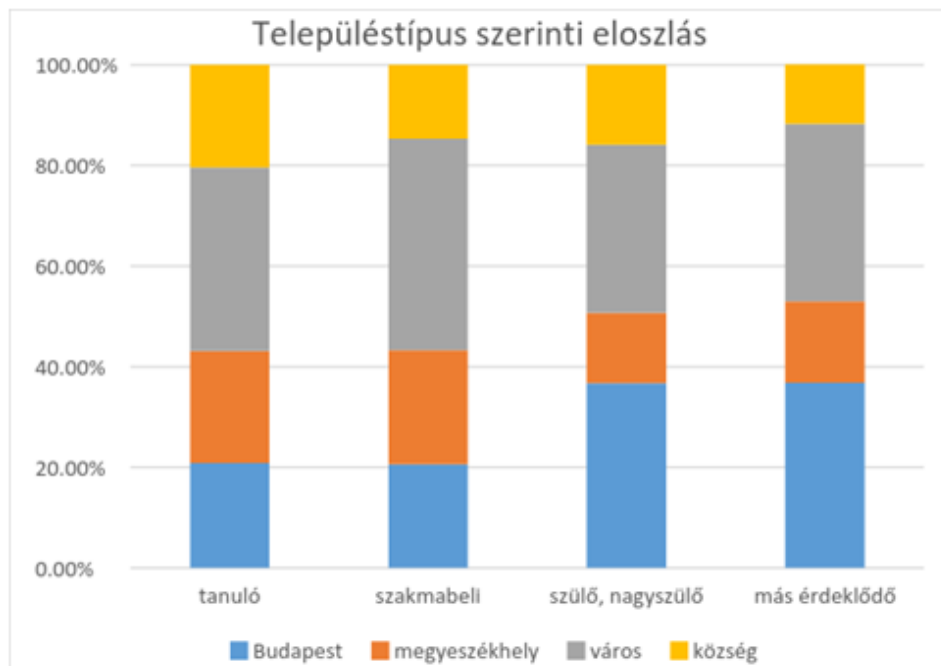
	Összes kitöltő	Tanuló	Szakmabeli	Szülő	Egyéb
Belekezdett a kérdőívbe (N)	5041	401	3574	917	149
Eljutott az utolsó kérdésblokkig (N)	3356	272	2471	542	71
Innen kezdve azokat nézzük, akik végig kitöltötték a kérdőívet (eljutottak az utolsó blokkig: háttérváltozók)					
Férfi (%)	21	36	19	18	37
Átlag életkor		19	50	48	49
Budapesten lakik (%)	24	21	21	37	37
Megyeszékhelyen lakik (%)	21	22	23	14	16
Városban lakik (%)	40	37	42	33	35
Községben lakik (%)	15	20	15	16	12
Van 20 év alatti gyermeke/unokája (%)	51	0	48	98	25
Átlagos gyerekszám			2,26	2,36	1,76

Az iskolatípust tekintve (1. diagram) a tanulók körében leginkább gimnazistákat találunk, a pedagógusok közt általános iskolai pedagógusokat, míg a szülők körében az általános iskola mellett az óvodai érintettség is megjelenik. A településtípust tekintve (2. diagram) a tanulói és pedagógusi minta hasonló eloszlást követ: egyötödük községi, kétötödük városi, egyötödük megyeszékhelyen lakik, egyötödük pedig budapesti. A szülőknél viszont erőteljes budapesti felülreprezentáltságot találunk. Ez a további elemzést tekintve azt jelenti, hogy a tanulók és a pedagógusok mintája egymással inkább összevethető, míg a szülői al minta meglehetősen speciális, a tanulók és pedagógusok mintájával nemigen összevethető réteget alkot. A megyei eloszlást nézve (3. diagram) pedig jól látható, hogy a tanulók között markáns a Veszprém megyei diákok jelenléte. Miután a tanulók felhívása a független diákszövetség hálóján keresztül is történt, valószínűleg részben ennek tudható be ez az aránytalanság.

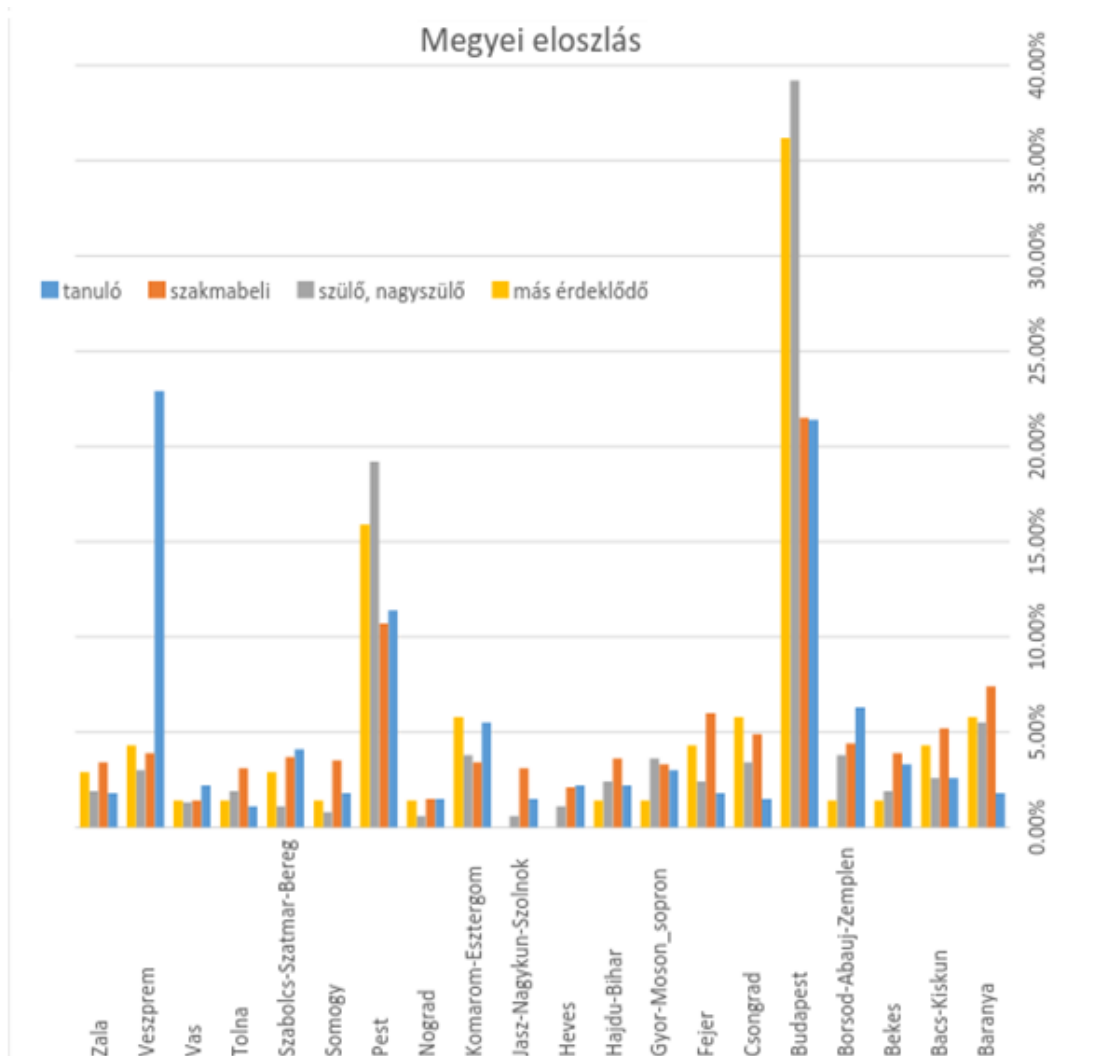
1. diagram

2. diagram

3. diagram

A szakmabeliek közt 2451 fő válaszolt a munkakörét illetően (2. táblázat); ez alapján a válaszadók nagy többsége (61,4%) tanár, egyötödük tanító, 5% óvodapedagógus, és további 5% gyógypedagógus. Nevelőmunkát segítő alkalmazott 3%, szakszolgálat munkatársa 2,4% és 1,5-1,5% felnőttképzésben érdekelt, illetve oktatáskutató.

2. táblázat

A szakmabeli kitöltők munkakör szerint (%)

Óvodapedagógus	4,9
Tanító	19,1
Tanár	61,4
Nevelőmunkát segítő alkalmazott	3,2
Gyógypedagógus	5,3
Pedagógiai szakszolgálat munkatársa	2,4
Pedagógiai szakmai szolgálat munkatársa	0,6
Felnőttképző	1,7
Oktatáskutató	1,3

2070 fő közvetlenül foglalkozik tanítással; alsó tagozaton 23%, felső tagozaton 30% tanít, továbbá egyötöd gimnáziumban és 17% szakközépiskolában. Szakiskolásokat (a jelenlegi terminológiával szakközépiskolásokat) tanító pedagógus elenyésző arányban került a mintába (2,2%).

4. diagram

A szakmabeliek 80 százaléka állami, 10 százaléka önkormányzati, 5-5 százaléka alapítványi vagy egyházi intézményben dolgozik. A pedagógus válaszolók 20 százaléka van vezető pozícióban, 10 százalék szakmai vezető, 4 százalék igazgató, 6 százalék igazgatóhelyettes.

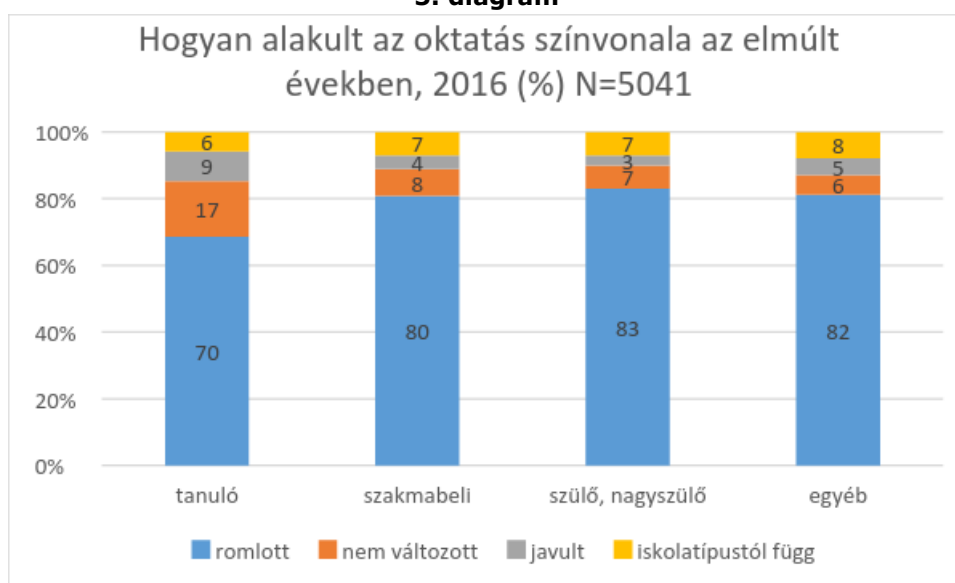
3. Eredmények

3.1 Az oktatást színvonala

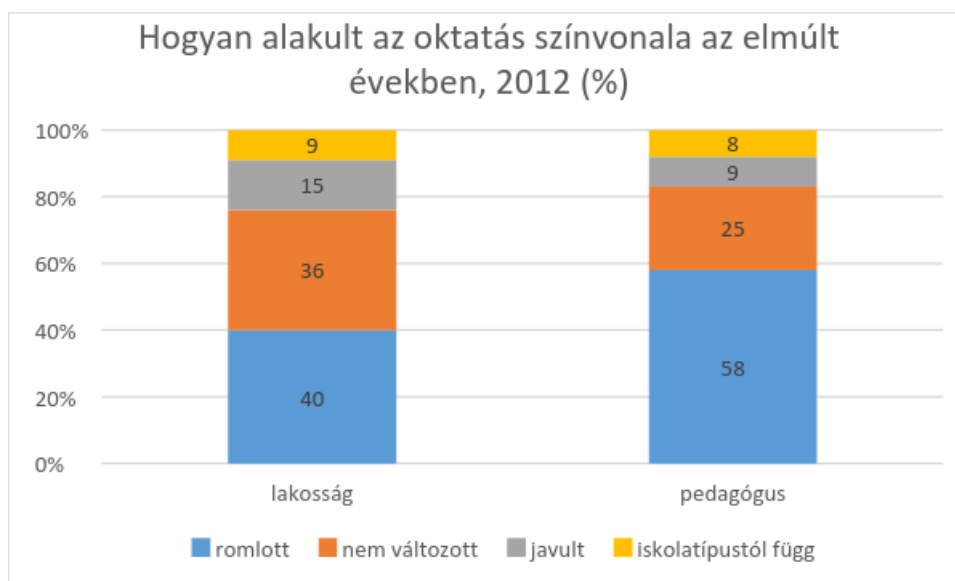
3.1.1 A színvonaltól általában

Az oktatás színvonalának alakulását tekintve igen kritikusak a válaszadók. A tanulók 70, a felnőttek 80-83 százaléka szerint romlott az oktatás színvonala az elmúlt években (5. diagram). A 2012-es reprezentatív közvéleménykutatás és pedagóguskutatás eredményeihez képest (6. diagram) jóval kritikusabban nyilatkoztak a válaszadók most, de ez részben betudható annak, hogy jelen kutatásban az oktatásban érdekelt és igen kritikus emberek töltötték ki a kérdőívet, vagyis a minta nem reprezentatív. Ugyanakkor az oktatásért aggódó, abban érintett kritikus népeesség véleményét jól tükrözi.

5. diagram

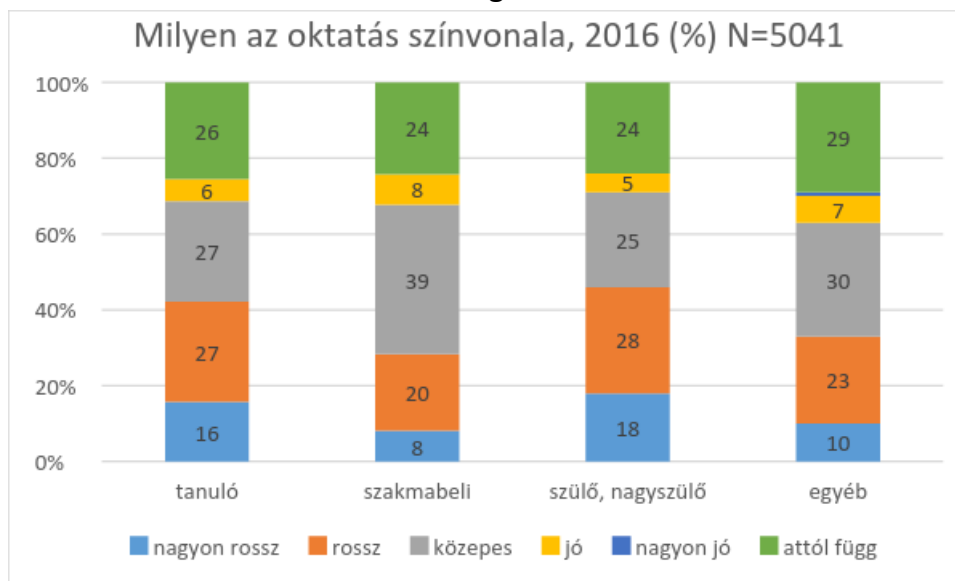
6. diagram

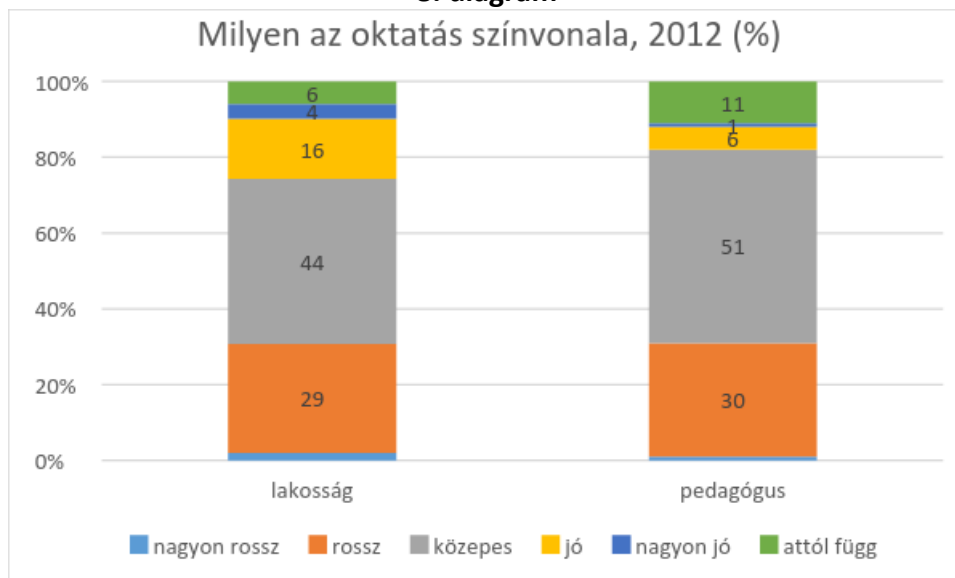
Az oktatás színvonalának romlását jelen kutatásban a legnagyobb mértékűnek a szülők tartják, míg a szakmabeliek ennél kicsit kisebb mértékű romlást tapasztalnak.

Az oktatás színvonalával kapcsolatban igen sokan (a válaszadók negyedrésze) azt a lehetőséget jelölték meg, hogy attól függ, melyik iskolai szintről van szó (7. diagram). Emellett nagyon magas a *nagyon rossz* színvonalat válaszként megjelölők aránya. Összehasonlítva a 2012-es közvéleménykutatással (bár a minták nem összevethetők, mivel az reprezentatív volt), mégis feltűnő mértékű különbség, hogy abban a *nagyon rossz* opciót alig választották.

7. diagram

8. diagram

Forrás: TÁRKI pedagógus közvéleménykutatás, 2012

Ha az ötfokozatú skálán adott értékelést átlagoljuk, a legkritikusabbnak a szülők mutatkoznak (2,15), míg a pedagógusok kissé jobbnak ítélik az oktatás színvonalát (2,6). Ez egyébként rímél a 2012-es felvétel eredményeire abban a tekintetben, hogy akkor is a pedagógusok voltak a legkevésbé kritikusak, míg a közvélemény elégedetlenebb volt a színvonallal.

A magyar tanulók nemzetközi összehasonlításban mutatott teljesítményét a diákok jobbnak ítélik meg, mint a felnőttek (3. táblázat). Utóbbiak 70 százalék körül jelezték, hogy a nemzetközi átlagnál rosszabbnak gondolják a magyar teljesítményt (a lekérdezés a legfrissebb PISA-eredmények nyilvánosságra kerülése előtt befejeződött). Átlagolva az eredményeket, szintén a tanulók ítélik meg saját teljesítményüket a legkedvezőbben, és a szülők bizonyulnak a legkritikusabbnak.

3. táblázat

**Milyennek mondható a magyar tanulók teljesítménye a nemzetközi átlaghoz viszonyítva?
N=5041 (%)**

	sokkal rosszabb	rosszabb	ugyanolyan	jobb	sokkal jobb
tanuló	9	43	27	19	2
szakmabeli	6	66	22	6	0
szülő, nagyszülő	11	61	19	7	1
egyéb	6	63	21	9	1

A pedagógusok munkáját tekintve (4. táblázat) a válaszadók igen nagy arányban mondták azt, hogy sokféle pedagógus van, vannak köztük jók és rosszak is, így nem lehet általában megítélni. Érdekes módon a legkisebb arányban (31,5%) a pedagógusok válaszolták ezt. Ugyanígy ők ítélték meg a legkedvezőbbnek a munkájuk színvonalát, bár kiváló minősítést csak az egyéb kategóriájú válaszadók adtak 5% fölött (!)

4. táblázat

**Általában véve mit mondana, milyen színvonalú munkát végeznek a magyar pedagógusok?
N=5041 (%)**

	nagyon rossz	gyenge	közepes	jó	kiváló	nem lehet általában pedagógusokról beszélni
tanuló	2,5	7,5	23,5	31,0	3,3	32,3
szakmabeli	0,2	3,2	22,5	38,5	4,2	31,5
szülő, nagyszülő	2,6	10,3	26,6	19,0	2,6	38,8
egyéb	0,7	5,6	24,3	24,3	6,3	38,9

Összességében a válaszolók közt a szülők a legkritikusabbak a pedagógusok munkájával szemben (mintegy 40%-uk látja közepes vagy annál gyengébb színvonalúnak, illetve az 5. táblázatban látható átlagok tekintetében is náluk látjuk a legkisebb értéket). A tanulók, a szakemberek és a szülők véleménye szignifikánsan eltér egymástól, az egyéb kategóriába tartozók vélemény nem tér el szignifikánsan a tanulókétól.

5. táblázat

A pedagógusok munkájának színvonala, átlagos pontszámok

Pedagógusok teljesítménye	Tanuló N=179	Szakmabeli N=1683	Szülő N=328	Egyéb N=44
Átlagos pontszám N=3356)	3,38	3,62	3,14	3,43

3.1.2 Az oktatás színvonalának megítélése – lejtő az iskolafokok közt!

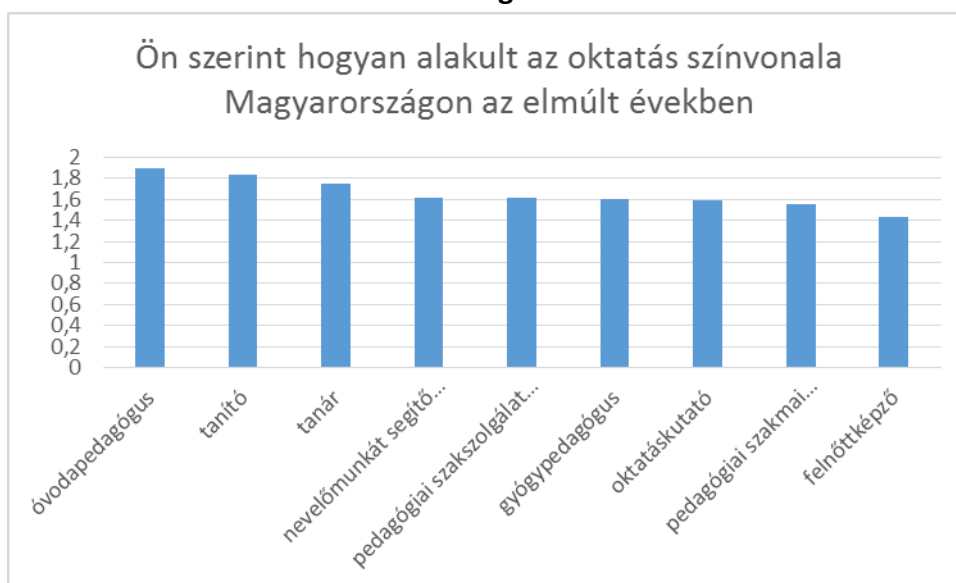
A válaszadók véleményéből kirajzolódik, hogy az oktatás színvonalának szubjektív megítélése egy iskolafokok előrehaladásával összekapcsolható lejtővel jellemezhető.

A válaszadó szakmabeliek annál jobb véleménnyel vannak az oktatás színvonaláról és alakulásáról (9-10. diagram), minél inkább tanítanak, és minél inkább a kezdő szakaszokon dolgoznak.

9. diagram

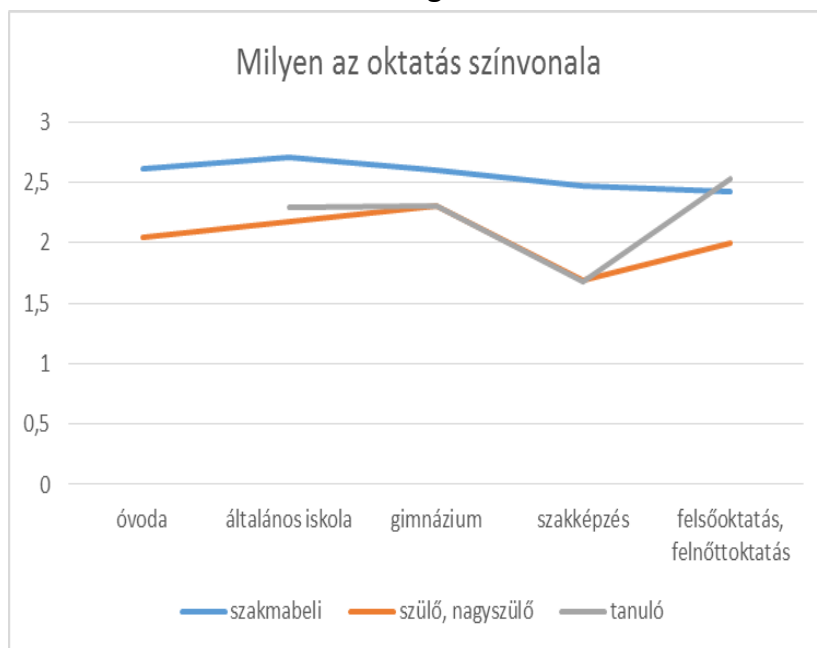
10. diagram

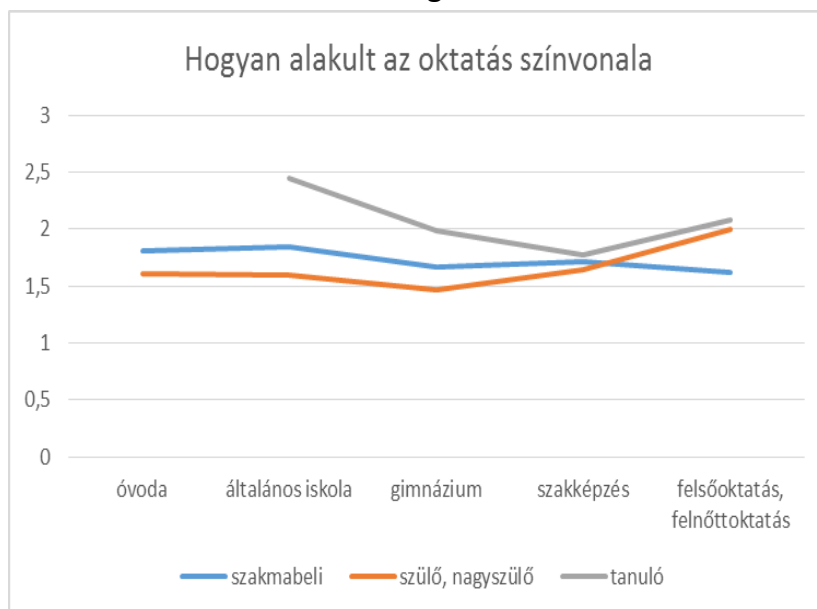
Az oktatás színvonalát tekintve (11. diagram) a tanulók és a szülők véleménye rosszabb, mint a szakmabelié, és a legtöbb esetben, ha tekintetbe vesszük, hogy a válaszadó melyik iskolafokon érdekelt, az óvodától a felnőttképzésig enyhén romlik a megítélés. Az oktatás színvonalának alakulását tekintve (12. diagram) a felnőttek véleménye rosszabb, mint a tanulóké, de az oktatási szintek emelkedésével itt is tapasztalhatunk lejtést (biztató

ugyanakkor, hogy a felsőoktatást és felnőttoktatást használó válaszadók (szülők és tanulók) részéről pozitívabb a kép, de ezt is magyarázhatják a minta sajátosságai – a felsőoktatásban érintett válaszadók vélhetőleg jobb felsőoktatási intézményekben tanulnak). Ugyanezt az enyhe lejtőt láthatjuk majd a pedagógusok munkájának megítélésében is (14. diagram).

11. diagram

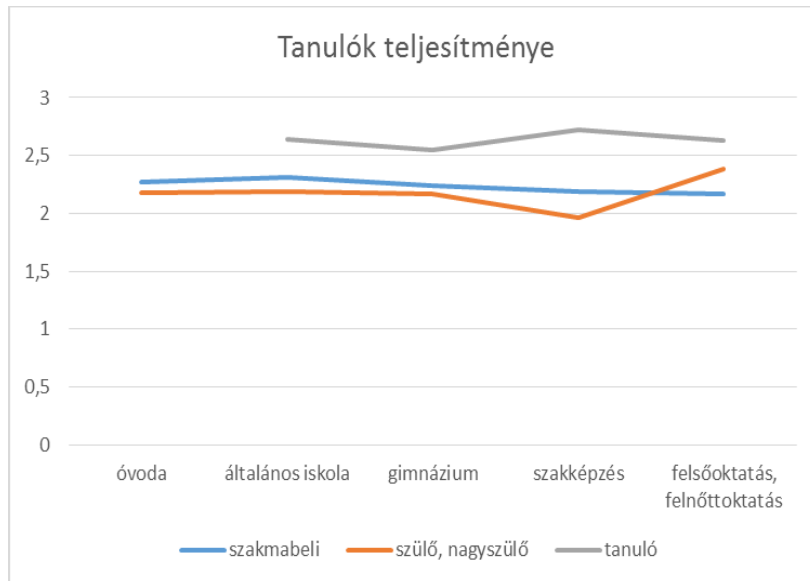

12. diagram

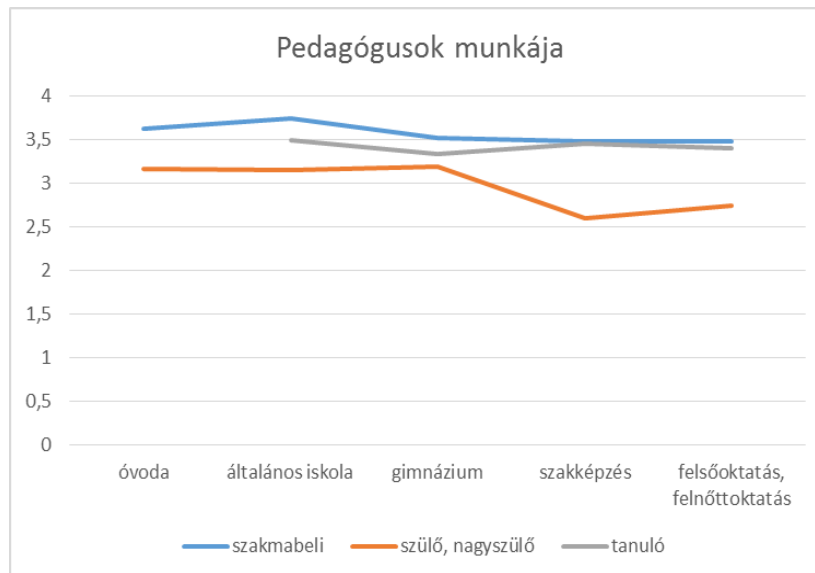

A tanulók teljesítményét a tanulók jobbnak ítélik meg, mint a felnőttek (13. diagram), míg a pedagógusok munkájáról a szakmabeliek és a tanulók vannak jobb véleményekkel, mint a szülők (14. diagram). Míg a tanulók esetében nem tapasztalhatunk különbséget a megítélésben iskolai szakaszok szerint, addig a pedagógusok munkájáról rosszabb véleményekkel vannak azok, akik a szakképzésben vagy a felnőttképzésben, felsőoktatásban érdekeltek.

13. diagram

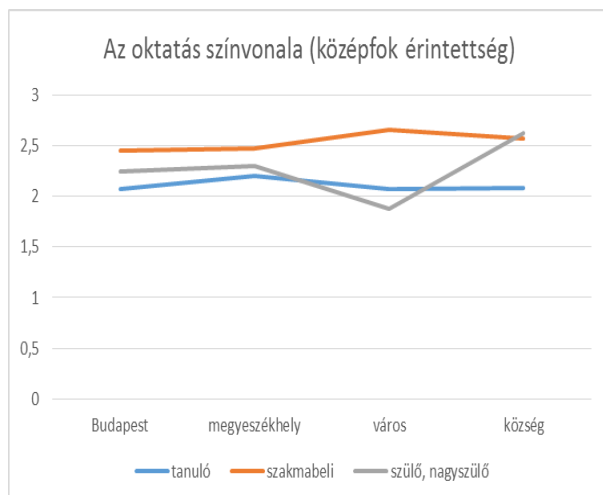
14. diagram

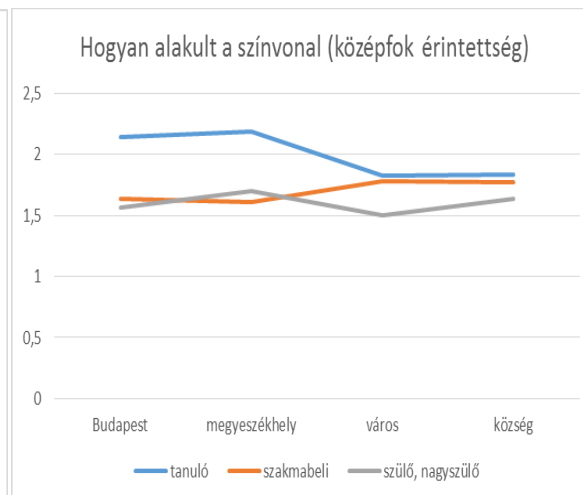
A településtípus szerinti megoszlásban (15-16. diagram) a középfokú oktatásban érintettek körében találunk különbséget. Ebben a körben érdekes módon azt az eredményt kaptuk, hogy a tanulók esetében, minél kisebb településen lakik, annál elégedetlenebb, míg a szakmabeliek esetében pontosan fordított a tendencia.

A pedagógusok teljesítményét jobbnak ítélik meg középfokon, mint a tanulókét (17-18. diagram), és itt a települési lejtő kevésbé érvényesül.

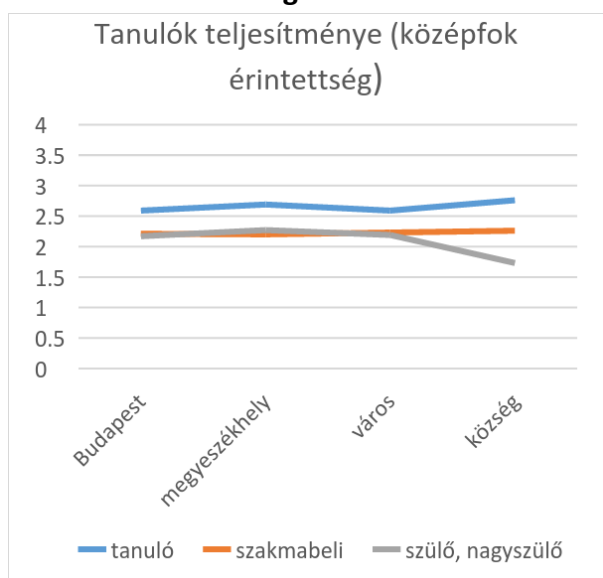
15. diagram

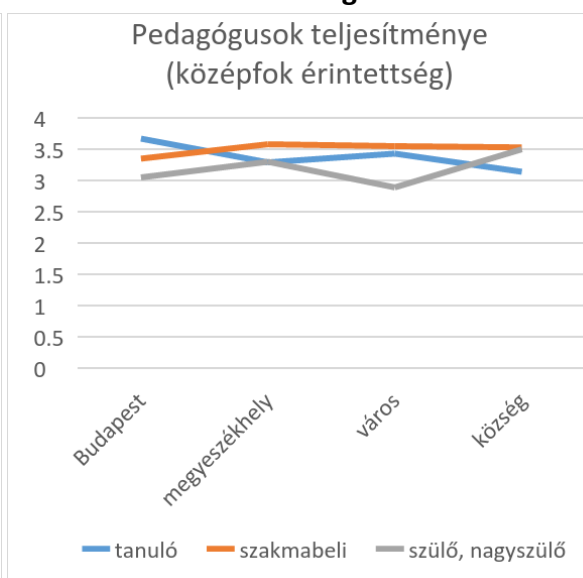
16. diagram

17. diagram

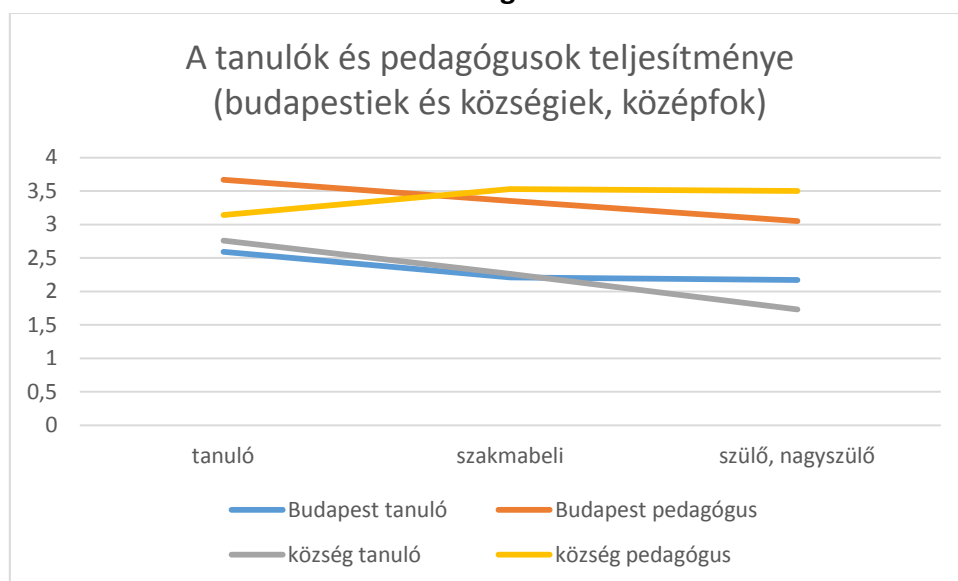
18. diagram

A községben lakók és a budapestiek egyaránt a pedagógusok teljesítményét ítélik meg jobbnak (19. diagram), de jól láthatóan a tanulók véleménye kevésbé válik szét, míg a felnőttek, különösen a szülők igen kritikusak ezen az iskolafokon a tanulókkal szemben. Szembetűnő, hogy a községben lakó, középfokon tanuló gyermekkel, unokával rendelkező szülők, nagyszülők sokkal jobb véleménnyel vannak a pedagógusok munkájáról, mint a tanulókérről, amiben biztosan közrejátszik a tanulók kamaszkora.

Figyelemre méltó továbbá, hogy a Budapesten lakó tanulók sokkal pozitívabban vélekednek a pedagógusok munkájáról, mint a községben élő tanulók, ami összességben a 16. és 18. diagramon megjelenő véleményekkel, és arra hívja fel a figyelmet, hogy a tanulók megítélése szerint a kisebb településekről és a nagyobb városokból (Budapestről) elérhető oktatási lehetőségek között jelentős különbség van.

19. diagram

3.2 A közoktatás problémái

A közoktatás problémáit tekintve hasonló vélekedések tapasztalhatók a különböző alcsoportokban; a három legjelentősebb problémának a túlközpontosítást, az alulfinanszírozottságot és a tanulók túlterheltségét tartják a kérdezettek (6. táblázat). Ugyanakkor, míg a tanulóknak és szüleiknek a tanulói túlterheltség jelenti a legnagyobb problémát, addig a tanárok számára a túlközpontosítás.

6. táblázat

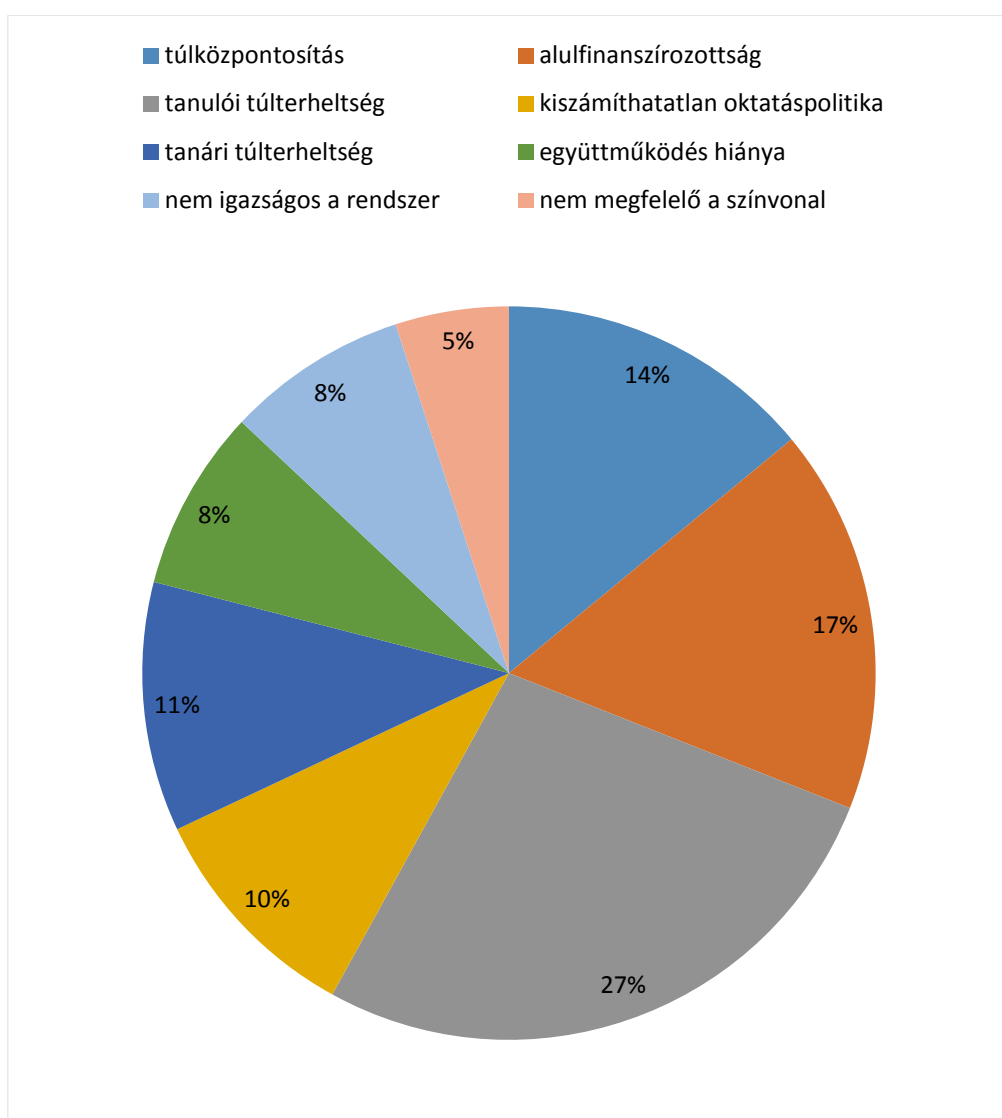
Mik a magyar oktatási rendszer legsúlyosabb problémái? Kérjük, válassza ki a három legfontosabb problémát a listáról (N=5041) (Az összes szavazat százaléka)

	szakmabeli	szülő, nagyszülő	tanuló	szakmabeli	szülő, nagyszülő	tanuló
	százalék			rangsor		
Túlközpontosított és túlbürokratizált az oktatási rendszer	22	20	13	1	2	3
Alulfinanszírozott az oktatási rendszer	19	17	16	2	3	2
Túlterheltek a tanulók	17	22	27	3	1	1
Túlterheltek a pedagógusok	16	11	12	4	5	4
Kiszámíthatatlan az oktatáspolitikai	15	12	9	5	4	5
Az együttműködés hiánya a szereplők közt	7	8	8	6	6	7
Nem igazságos az oktatási rendszer	3	5	9	7	8	6
Nem megfelelő az oktatás színvonala	2	6	5	8	7	8

A szűkebb mintán is hasonló arányokat találunk. A tanulók 27 százaléka, a szülők 22 százaléka és a szakmabeliek 17 százaléka úgy látja, hogy túlterheltek a diákok (20–22. diagram, 7. táblázat). A szülők és a diákok 11 százaléka gondolja, hogy túlterheltek a tanárok, míg a szakmabeliek 15 százaléka, de érdemes felfigyelni rá, hogy ez alacsonyabb érték, mint a tanulói túlterheltséget választók aránya. Vagyis a pedagógus számára is nagyobb gond a tanuló túlzott terhelése, mint a sajátja (bár e két tényező összefügg). Érdekes látni azt is, hogy bár az oktatás színvonalával nagyon kritikusak voltak korábban, a legfontosabb problémaként elenyésző százalékban választották ezt (2-5%). Érdekes még, hogy a rendszer igazságtalansága leginkább a tanulókat bántja – ennek értelmezéséhez hozzá kell tenni, hogy ők vélhetőleg a tanári bánásmód igazságosságát, míg a felnőttek a méltányosság problémáit érthették a kifejezés alatt.

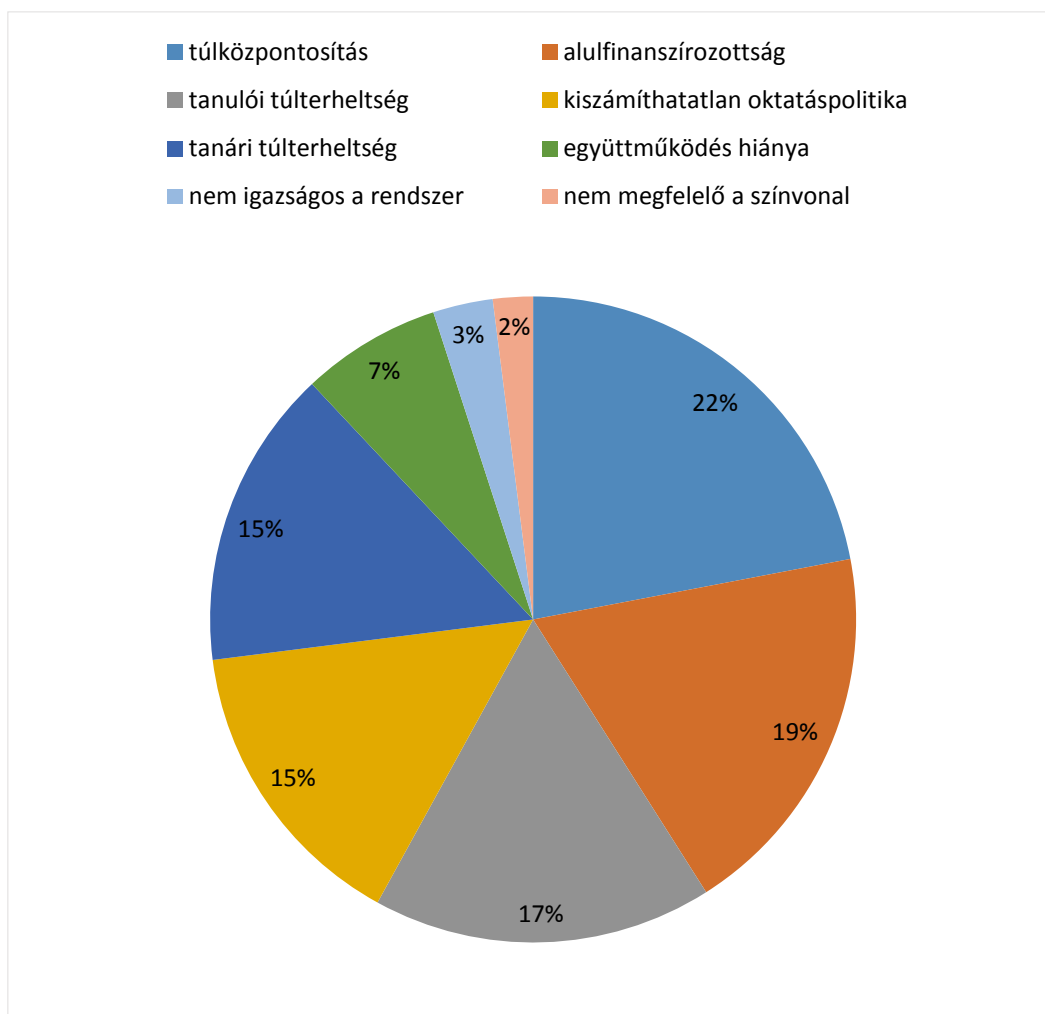
20. diagram

A tanulók szerint a legnagyobb problémák (az összes tanulói „szavazat” %-a)

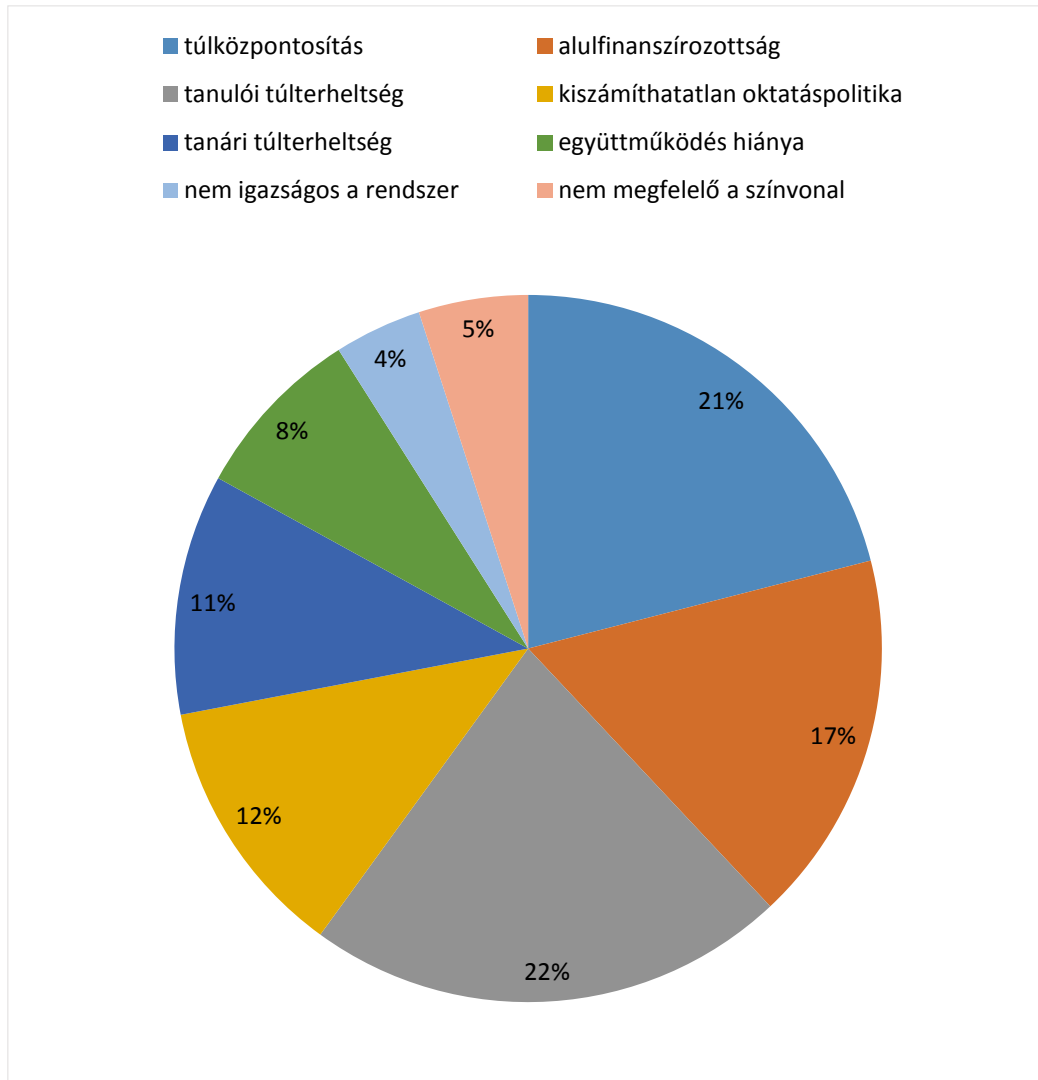
21. diagram

A szakmabeliek szerint a legnagyobb problémák (az összes szakmabeli „szavazat” %-a)

22. diagram

A szülők szerint a legnagyobb problémák (az összes szülői „szavazat” %-a)

7. táblázat

Az eredmények táblázatos formában (Összesen 9911 szavazat)

%	Összes	tanuló	szakmabeli	szülő	egyéb
Túlközpontosított és túlbürokratizált az oktatási rendszer	21	14	22	21	25
Alulfinanszírozott az oktatási rendszer	19	17	19	17	17
Túlterheltek a tanulók	18	27	17	22	17
Kiszámíthatatlan az oktatáspolitiká	14	10	15	12	16
Túlterheltek a pedagógusok	14	11	15	11	8
Az együttműködés hiánya a szereplők között	7	8	7	8	10
Nem igazságos az oktatási rendszer	4	8	3	4	4
Nem megfelelő az oktatás színvonala	3	5	2	5	3

Amennyiben nem az összes szavazat százalékát nézzük, hanem azt, hogy egy-egy problémát az adott csoport hány százaléka választotta a három legjelentősebb probléma közé, az alábbi arányokat kapjuk (8. táblázat):

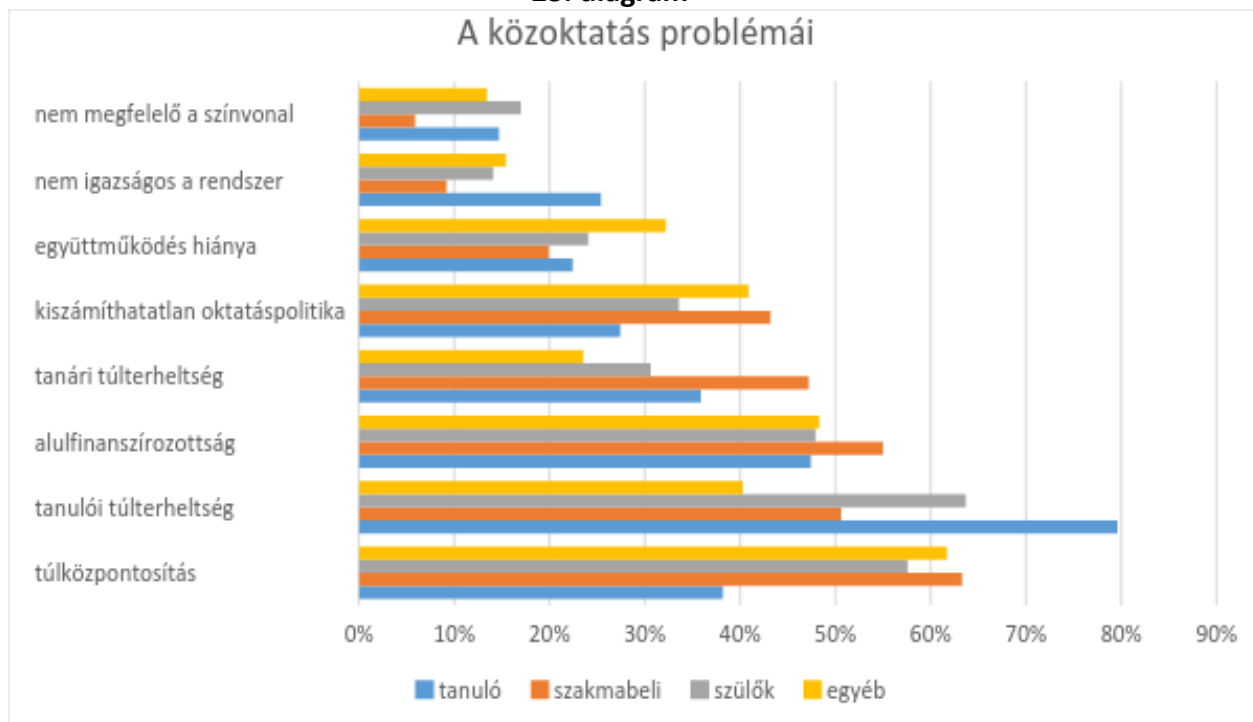
8. táblázat

Az oktatás problémái (N=5041) Adott problémát választók aránya csoportonként

	összes	tanuló	szakmabeli	szülők	egyéb
túlközpontosítás	60	38	63	58	62
tanulói túlterheltség	55	80	51	64	40
alulfinanszírozottság	53	47	55	48	48
tanári túlterheltség	43	36	47	31	24
kiszámíthatatlan oktatáspolitiká	40	27	43	34	41
együttműködés hiánya	21	22	20	24	32
nem igazságos a rendszer	12	25	9	14	15
nem megfelelő a színvonal	9	15	6	17	13

Jól látszik, hogy a tanulókat kiemelkedő mértékben a saját túlterhelésük és a rendszer igazságtalansága zavarja, míg a felnőtteket jobban zavarja a túlközpontosítás, illetve a kiszámíthatatlan oktatáspolitiká. Az alulfinanszírozottság minden csoportnál magas arányban fordul elő, bár leginkább a szakma esetében ugrik ki, mint ahogy a tanári túlterheltség is (23. diagram).

23. diagram

3.3 Tartalmi szabályozás

A tartalmi szabályozást illetően a válaszadók több mint 80 százaléka tartotta súlyosnak a túl sok tananyagot (9. táblázat). A tartalmi szabályozás túlzott részletessége a szülők szerint kevésbé okoz gondot, viszont ők azok, akiket a pedagógusoknál is jobban aggaszt, hogy a tanároknak nem engedik meg az egyéni megoldásokat és a tartalmi szabályozás nem támogatja a modern megközelítéseket.

9. táblázat

Sok kritika éri a Nemzeti alaptantervet és a tartalmi irányítást. Értékelje ötfokú skálán, hogy mennyire tartja érvényesnek a következő állításokat!(azok százalékos aránya, akik négyes vagy ötös osztályzatot adtak) N=5041 (%)

	A tartalmi szabályozás ma túlméretezett (túl sok az előírt tananyag).	A tartalmi szabályozás ma túlzottan részletes (túlságosan előírják, hogy mit hogyan kell tanítani).	A tartalmi szabályozás túlcenzúrázott, nem engedi meg az iskoláknak és a tanároknak az egyéni megoldásokat.	A tartalmi szabályozás nem támogatja a modern megközelítéseket (pl. tantárgyi integráció, a nem intellektuális készségek nagyobb súlya a tananyagban).
diák	87	83	77	77
szakmabeli	85	73	75	73
szülő	88	52	89	87
egyéb	80	80	86	83

A válaszadók többsége a központi és helyi tanterv kombinációjára szavazna (10. táblázat). Minden csoportban 90 százalék feletti azok aránya, akik szerint alapvető változásra van szükség a tartalmi szabályozás terén.

10. táblázat

Ön szerint hogyan kellene tanítani a gyerekeket az iskolában (%)

1: minden iskolában egységes, központi tanterv szerint,			
2: olyan tanterv szerint, amelyeket a helyi sajátosságok figyelembevételével állítottak össze az iskola tanárai vagy			
3: olyan tanterv szerint, amelyek egy része a központi tantervhez igazodik, más részük viszont a helyi sajátosságokhoz?			
N=5041	1	2	3
diák	6	21	74
szakmabeli	2	16	82
szülő	1	24	75
egyéb	5	22	73

Az állami egységes tankönyvnek alig van híve (11. táblázat). A szakmabeliek és a szülők kevesebb, mint 3%-a pártolja a mostani állami tankönyvrendszert, míg az egyéb kategóriában ez az arány 6,6%. A pedagógusok 54%-a és a szülők csaknem 42%-a gondolja, hogy vissza kell állítani a tankönyvek akkreditációs rendszerét, és a tankönyvlistáról való választás szabadságát biztosítani kell a pedagógusoknak. 21,7%-a teljes szabadságot adna a piacnak, a válaszadók csaknem negyedrésze szerint pedig inkább digitális tananyagokra lenne már szükség. Utóbbi két véleményt a szülők lényegesen nagyobb arányban képviselik, mint a szakma.

11. táblázat

Ön szerint milyen tankönyvekből kellene tanítani a gyerekeket?

	szakmabeli	szülő, nagy szülő	más érdeklődő	összes
Államilag előállított egységes tankönyv használatára van szükség.	71 2,70%	12 2,10%	5 6,60%	88 2,70%
Vissza kell állítani a tankönyvek akkreditációs rendszerét, és a tankönyvlistáról való választás szabadságát kell biztosítani a pedagógusoknak.	1420 54,10%	238 41,70%	41 53,90%	1699 52,00%
Teljesen szabad tankönyvválasztást kell biztosítani, tankönyvlistára sincs szükség, a szűrést elvégzi a piac.	564 21,50%	137 24,00%	7 9,20%	708 21,70%
Tankönyvek helyett digitális tananyagokra és mintatantervekre lenne inkább szükség.	568 21,70%	184 32,20%	23 30,30%	775 23,70%
Összesen	2623 100,00%	571 100,00%	76 100,00%	3270 100,00%

A legismertebbek és leghasználtabbak a Mozaik Tankönyvkiadó könyvei, és ezek egyben a legkedveltebbek is. A legkevésbé ismert a felsoroltak közül a kompetenciafejlesztő programcsomag, a legkevésbé kedveltek pedig az OFI kísérleti tankönyvei (12. táblázat).

12. táblázat

Elégedettség a tankönyvekkel

		Ismeri	Használta	Elégedettség
Apáczai	%	81%	74%	3,43
	N	3262	2353	2251
Nemzeti Tankönyvkiadó	%	83%	81%	3,36
	N	3248	2297	2391
Mozaik	%	85%	83%	4,35
	N	3321	2337	2575
Kompetenciafejlesztő programcsomag	%	30%	63%	3,65
	N	2966	763	691
OFI kísérleti tankönyv	%	58%	70%	2,23
	N	3119	1517	1603

A tankönyvcsaládokat illetően a Mozaik kiadó kapta a legmagasabb pontszámokat, míg az OFI kísérleti tankönyvek a legalacsonyabbat (13. táblázat). Általában egybehangzók a vélemények, de azért érdekes, hogy a Nemzeti Tankönyvkiadónak és a Mozaiknak a szakma jobb értékelést ad, mint a szülők (ugyanakkor a szülők körében szintén a Mozaik a kiemelkedően legnépszerűbb). Az Apáczai és a Nemzeti Tankönyvkiadó közül a szakmabeliek inkább a Nemzeti Tankönyvkiadó könyveit pártolják, míg a szülők, a tanulók és az egyéb válaszadók az Apáczai Kiadót. A kompetenciafejlesztő programcsomag a felnőttek esetében a Mozaik utáni második legnépszerűbb, a tanulóknál viszont az OFI után a második legnépszerűtlenebb tankönyvcsalád. (Egy lehetséges, az implementáció anomáliáira rávilágító magyarázat, hogy a programcsomaggal a felhasználók a kísérleti stádiumban találkoztak, amikor a használat módszertana még bizonytalan volt, ami a tanulóknak diszkomfortos, ám a szakmabeliek és a szülők látták benne a perspektívát; ezzel együtt, a programcsomag, ahogy az ismertségében is tükröződik, nem terjedt el.)

13. táblázat
A tankönyvhasználók elégedettsége

	Apáczai Kiadó/Milyen- nek találta?	Nemzeti Tan- könyvkiadó/Mi- lyennek találta?	Mozaik Kiadó/Milyen- nek találta?	Kompetenciafejlesz- tő programcsomag /Milyennek találta?	OFI Kísérleti Tankönyvek/Mi- lyennek találta?
tanuló	3,57	3	4,21	2,71	2,06
	223	217	268	45	152
szakmabeli	3,41	3,5	4,42	3,73	2,26
	1667	1858	1935	564	1258
szülő, nagyszülő	3,43	2,8	4,08	3,57	2,17
	331	289	346	79	184
más érdeklődő	3,7	3,08	4,00	4,00	2,38
	30	26	25	3	8
Total	3,43	3,36	4,35	3,65	2,23
	2251	2390	2574	691	1602

3.4 Pedagógusok

A megkérdezettek szerint a pedagógus heti kötelező óraszámának 21 órának kellene lennie a 26 óra helyett. A pedagógusok számára a foglalkoztatás terén a magas kötelező óraszám a legnagyobb probléma, míg a szülők szerint a tanítás tartalmát és szervezését illető megkötöttségek, és érdekes módon az egyéb válaszadóknál is éppen ez a két probléma kerül a rangsor élére. A szakmabelieknél az alacsony kereset vagy a nem megfelelően differenciált bérek a sor végére kerültek, jóval nagyobb gondot jelent a túl sok adminisztráció (14. táblázat).

14. táblázat

Rangsorolja a pedagógusfoglalkoztatás terén az alábbi problémákat súlyosságuk szerint. A legfontosabb kapja az egyes sorszámot és így tovább (16. kérdés, szűk minta)

(átlagpontoszám)	Szakmabeli N=2346	Szülő N=492	Egyéb N=61
Magas a kötelező óraszám	2,21	2,7	2,7
Túl sok az adminisztráció	2,63	2,72	2,89
Túl sok a tanítás tartalmát, szervezési formáit, módját illető megkötöttség	2,89	2,4	2,68
Alacsony a kereset	3,56	3,24	3,17
Nem megfelelően differenciáltak a bérek	3,71	3,86	3,69

Minden csoport számára prioritás, hogy a többletmunkát meg kell fizetni, és hogy azok bérét is rendezni kell, akik nem tartoznak az életpályamodell hatálya alá (15. táblázat). A bérek differenciálásának a szakmabeliek szerint alapvetően a munka nehézségén, a végzettségen, kisebb mértékben az életkoron és a munka összetettségén kellene múlnia. Az életkort a szülők kevésbé érzik differenciáló erejűnek, de fontosabbnak tartanak a szakmánál az iskolahasználók véleményét, a tanulói eredmények alakulását és a munkaerőpiaci szempontokat.

15. táblázat

Ön szerint milyen alapon differenciáljanak a pedagógusbérezésben? (18. kérdés, szűk minta)

(%)	Szakmabeli össz. szavazat=10703	Szülő össz. szavazat=2393
a munka nehézsége (sajátos nevelési igényű, illetve hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás)	16,9	16,7
végzettség	16,7	13,6
életkor	13,4	8,6
a munka/feladat összetettsége	13,1	11,2
munkaidő	7,5	7,6
a szakmai vezető, iskolaigazgató véleménye	6,4	4,3
a tanulói eredmények alakulása	5,3	9,5
az iskolahasználók (tanulók, szülők) véleménye	5,0	8,9
továbbképzési kreditek	4,8	5,3
munkaerőpiaci szempontok: a pedagógus kompetenciájának, szakjának, szaktudásának ritkasága	4,4	6,9
a kollégák (nevelőtestület) véleménye	3,7	3,3
szakmai standardok, illetve ennek megfelelő versenyvizsga eredmény	2,8	4,0

Tanfelügyeletre a megkérdezettek kétharmada szerint szükség van, és ennek többségük szerint az iskolát és a tanárt is értékelnie kellene (16-17. táblázat).

16. táblázat

Ön szerint szükség van valamilyen tanfelügyeletre? (24. kérdés, szűk minta)

(%)	Szakmabeli N=2457	Szülő N=536	Egyéb N=67
igen	63,0	63,1	70,1
nem	28,3	20,7	13,4
nem tudom	8,7	16,2	16,4

17. táblázat

Mit gondol, kit kellene értékelnie a tanfelügyeletnek? (25. kérdés, szűk minta)

(%)	Szakmabeli N=2381	Szülő N=536	Egyéb N=67
az iskolát	33,2	22,2	24,6
a pedagógust	5,9	3,7	7,7
mindkettőt	60,9	74,1	67,7

A továbbképzéseket illetően mindegyik csoport a viselkedési zavarokkal és az sni tanulók oktatásával kapcsolatos felkészülést tartaná a legfontosabbnak (15%), utána jön az IKT, a kooperatív és komplex tanulásszervezési formák (10%). Az óravezetés, a tantárgyi tartalmak és az iskolavezetési adminisztratív munkák terén elenyésző az említések száma (18. táblázat).

18. táblázat

Melyek azok a témák, amelyekkel kapcsolatban az Ön véleménye szerint a pedagógusoknak a legnagyobb szüksége van a továbbképzésre?

(az összes szavazat %-a egy csoporton belül)	szakmabeli	szülő	egyéb
Tanulói viselkedési zavarok és fegyelmezési problémák, konfliktuskezelés	15	14	15
Sajátos nevelési igényű tanulók oktatása, integrációja	14	13	15
A tanításhoz szükséges számítógépes ismeretek; infokommunikációs eszközök a tanításban	11	10	9
Kooperatív, interaktív tanulásszervezési módszerek	11	9	7
Komplex tanulásszervezési formák (témahét, projekt, erdei iskola, kutatásalapú tanulás stb.)	10	10	9
Tehetséges tanulók támogatása	7	8	7
Szaktárgyszertan	7	4	5
Idegennyelv tanulás	5	7	7
Multikulturális környezetben való oktatás (nemzetiségi, bevándorló, migráns, roma)	5	6	7
A tanulók értékelésének gyakorlata	3	4	5
Szaktárgyi tudás	3	3	3
Tanácsadás a tanulóknak	3	5	4
Pályaorientáció	2	3	4
Óravezetés	1	2	2
Tantárgyi tartalmak és követelmények standardjai	1	1	2
Iskolavezetési és adminisztratív munkák	1	0	0

3.5 Finanszírozás, irányítás

A megkérdezettek több mint 90 százaléka szerint az oktatásnak önálló tárcát kellene kapnia, és 95 százalék felett van azok száma, akik szerint az oktatásfejlesztésre a napi működtetésen túlmutató költségvetési forrásokat is biztosítani kell, valamint az oktatásfinanszírozásnak szektorsemlegesnek kellene lennie. 85-90 százalék gondolja, hogy a szakképzésnek is az oktatási tárcához kellene tartoznia. A legmegosztóbb kérdés az oktatáskutatás helye volt – erről fele-fele arányban gondolják, hogy önálló háttérintézményben, vagy az egyetemeken kellene helyet kapnia.

Az iskola autonómia (önálló döntések) terepét leginkább a pedagógusok foglalkoztatásában és a költségvetés felhasználásában, illetve a tanítási módszerek megválasztásában látják (24. diagram). Az óraszámok és tantárgyak meghatározása, valamint a munkabérek kapcsán kisebb mérvű autonómiát szavaznának meg, de még itt is magas értéket kapunk (öt fokú skálán négyes közeli érték).

24. diagram

A válaszok tükrében az intézményi autonómia kérdésköréhez sorolható az intézményvezető kiválasztásának kérdése (19. táblázat): minden válaszadói csoport szerint ebbe elsősorban a pedagógusoknak kell beleszólniuk (27-28%). Az intézményfenntartó a második, aki a válaszadók szerint a leginkább beleszólhat. Ezután a pedagógusok inkább a közalkalmazotti tanácsot, a szülők viszont magukat és a diákokat érzik leginkább illetékesnek. Az iskola nem pedagógus dolgozóira hasonló mennyiségű szavazat érkezett, mint az iskolahasználókra (szülők, diákok). A helyi szakszervezet ennél kevesebb szavazatot kapott, míg a minisztériumot, a Nemzeti Pedagógus Kart és a helyi gazdasági kamarákat elenyésző számban említették.

19. táblázat

Kik szólhassanak bele az intézményvezető kiválasztásába? (%)

(az összes szavazat %-a egy csoporton belül)	pedagógusok	az iskola nem pedagógus dolgozói	diákok	szülők	fenntartó	minisztérium	Nemzeti Pedagógus Kar	közalkalmazotti tanács (ha van)	helyi gazdasági kamara	helyi szakszervezet
szakmabeli	27	12	8	12	15	1	1	14	1	9
szülő	28	13	12	17	12	1	2	7	0	6
egyéb	27	12	11	15	15	2	2	7	1	7

Tanulságos válaszok születtek arra a kérdésre, hogy mire kellene több pénzt költeni (20. táblázat): az iskolát közvetlenül használó tanulók és tanárok rangsorában a karbantartás áll a legelső helyen, míg a szülők és egyéb válaszadók elsősorban az iskolák modern felszerelésére költenének. A különböző csoportokban hasonló prioritásokat találunk, de a tanulók esetében a pedagógiai innovációk és a tanárok továbbképzése hátrébb sorolódik. A válaszadók az intézmények és tanárok ellenőrzésére akarnának a legkevesbé több pénzt költeni, ami azért érdekes, mert korábban láttuk, hogy mindkettőt szükségesnek tartják. Lehet, hogy megítélésük szerint már eleget költ erre az állam, de felvetődik az a magyarázat is, hogy a válaszadók nincsenek tisztában az ilyen típusú háttértevékenység költségvonzatával.

20. táblázat

Az államnak mire kellene több pénzt költenie az oktatáson belül? Rangsorolja ebből a szempontból a felsorolásban szereplő dolgokat! Az első helyre tegye azt, amire a legtöbb plusz forrást kellene fordítani, az utolsóra pedig azt, amire a legkevesebbet! (20. kérdés, szűk minta)

	Szakmabeli N=262	Tanuló N=2342	Szülő N=496	Egyéb N=59
Az iskolák karbantartására	3,64	4,73	4,79	5,52
Az iskolák modern technikával való felszerelésére	3,9	4,75	4,53	4,25
A pedagógusok életkörülményeinek javítására	5,38	6,78	5,66	4,58
A hátrányos helyzetű tanulók támogatására	5,4	5,84	5,03	5,06
A tehetséges tanulók képzésének támogatására	5,44	5,47	5,74	5,89
A pedagógiai innovációk támogatására	5,74	6,7	5,5	5,44
A tanárok továbbképzésére	6,04	6,77	5,93	5,98
A tanulóknak adott juttatásokra (ösztöndíj, étkezés, napközi stb.)	6,94	5,73	7,03	6,79
Új tantervek, tankönyvek készítésére	7,02	5,64	5,98	6,39
Új iskolák, osztálytermek építésére	7,23	7,33	7,49	7,93
Az intézmények ellenőrzésére	10,19	9,21	9,89	9,85
A tanárok ellenőrzésére	10,5	8,95	9,87	9,82

3.6 Néhány szerkezeti kérdés

Kíváncsiak voltunk a válaszadók véleményére néhány olyan iskolaszervezeti kérdésben, ami közvetlenül érinti a szülőket, és ami élénk vita tárgya a közoktatásról zajló közbeszédben. Így a tankötelezettséget és az iskolaváltást érintő kérdéseket tettünk fel. A tankötelezettséggel kapcsolatos kérdésekben (21. táblázat) a legnagyobb egyetértést a tankötelezettség 18 éves korra való felemelése váltotta ki, éspedig a szülők és más válaszadók körében. Ugyanakkor a diákok és a tanárok kevésbé értenek egyet ezzel az állítással. Ennél is jobban szóródnak a vélemények a magántanulósággal kapcsolatban. Az az állítás, hogy a szülő döntése alapján akár lehessen magántanuló is a gyerek, a tanároktól átlagosan csak 3,35, a diákoktól 3,89, a szülőktől pedig 4,17 pontot kapott (a tanárok csekély egyetértése különösen annak tükrében érdekes, hogy az aktuális szabályozás is biztosítja a szülőknek ezt a lehetőséget).

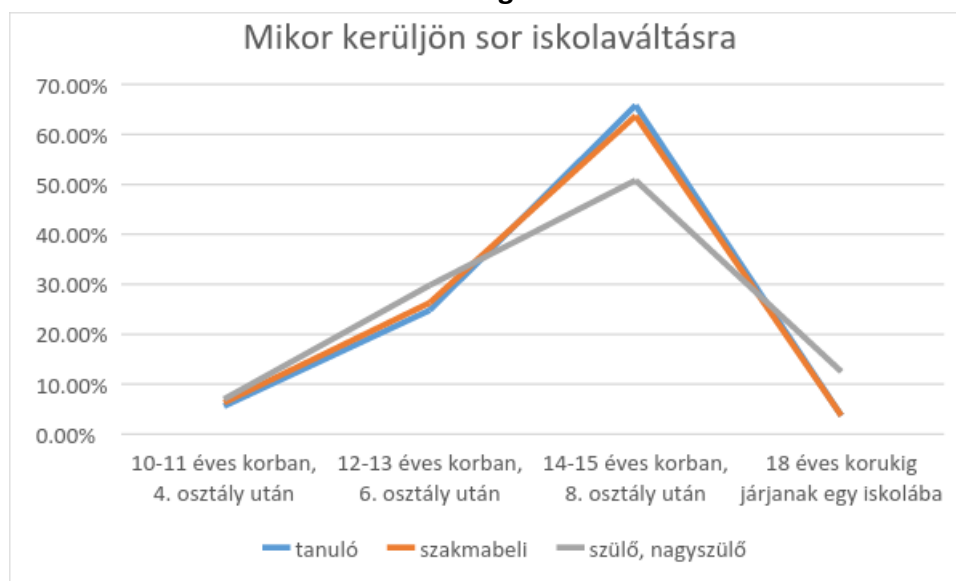
21. táblázat

Néhány tankötelezettséget érintő kérdés

Mennyire ért egyet az alábbiakkal? (ötfokú skála, átlag)	tanuló	szakma- beli	szülő, nagyszülő	más érdeklődő	összes
A kötelező óvodáztatás alsó határát minimum 5 éves korra kell visszaállítani.	2,92	3,42	3,50	3,53	3,40
A 3-5 év közötti óvodáztatás igénybevételét rugalmassá kell tenni.	3,78	4,07	4,34	4,19	4,09
A tankötelezettséget 18 évre kell emelni.	3,88	3,99	4,56	4,44	4,08
A tankötelezettség teljesítésének formáját a szülő dönthesse el, lehessen akár magántanuló is a gyerek.	3,89	3,35	4,17	3,81	3,54

Az iskolaváltást tekintve (32. diagram) a nagy többség a 8 osztályos általános iskola mellett van, de a szülők láthatólag erősebb preferenciával rendelkeznek a 12-13 éves kori iskolaváltás iránt.

25. diagram

3.7 Méltányosság

A megkérdezettek 60 százaléka gondolja úgy, hogy **a különböző teljesítményt nyújtó gyerekeket** közös osztályban kell tanítani, ahol a pedagógus egyénre szabja a tanítást (22. táblázat). **A cigány gyerekeket a nem cigány gyerekekkel** együtt kell nevelni a megkérdezettek 65%-a szerint (23. táblázat). **A fogyatékos gyerekek együttnevelése** osztotta meg leginkább a kérdezetteket (24. táblázat): ezt 42 százalék egy intézményben, de az ép gyerekektől elkülönült csoportokban, míg 36 százalék az ép gyerekekkel egy csoportban képzelné el.

Érzelkelhető, hogy a kérdőívet kitöltő tanulók kevésbé érzékenyek a méltányosságra. 44%-uk a fogyatékos gyerekeket külön intézményben nevelné, és egyötödük a különböző képességű gyerekeket külön osztályba sorolná. Ez azzal magyarázható, hogy nagy valószínűséggel elit-iskolába járók töltötték ki a kérdőívet; ugyanakkor még így is figyelemreméltó, hogy a megkérdezett csoportok közül éppen a tanulók azok, akik leginkább a szelekció pártján vannak. A megkérdezettek legkevésbé a fogyatékkal élők integrációját fogadják el, de ezen belül egyáltalán nem homogén a kép: a szülők, akik között – a kérdőív terjesztésének sajátosságai miatt – valószínűleg felülreprezentáltak az érintettek, jóval inkább az inklúzió mellett vannak.

22. táblázat
Vélemények az együtt nevelésről
Különböző teljesítményű tanulók

Ön szerint mi a jobb, ha a különböző teljesítményt nyújtó gyerekek (%) N=3508	tanuló	szakmai	szülő, nagyszülő	más érdeklődő	összes
a tudásszintjüknek megfelelően külön osztályba kerülnek	22,00	18,40	10,40	12,30	17,20
ha közös osztályban tanulnak, de az osztályon belül külön csoportban	31,50	22,20	17,10	15,10	22,00
ha közös osztályban tanulnak, de a pedagógusok egyénhez igazítják a tanulást	40,90	58,30	70,50	71,20	59,20
ha együtt, közös osztályokban minden gyerek ugyanazt tanulja ugyanúgy	5,60	1,10	2,00	1,40	1,60

23. táblázat
Vélemények az együtt nevelésről
Cigány tanulók

Ön szerint a cigány gyerekek óvodai, általános iskolai nevelését (%)	tanuló	szakmai	szülő, nagyszülő	más érdeklődő	Összes
külön intézményekben kellene megoldani	23,90	10,40	10,60	9,50	11,50
együtt, egy intézményben a többségi gyerekekkel, de külön foglalkozások formájában	23,50	24,60	17,30	17,60	23,20
együtt, a többségi gyerekekkel közös csoportokban	52,60	65,00	72,10	73,00	65,30

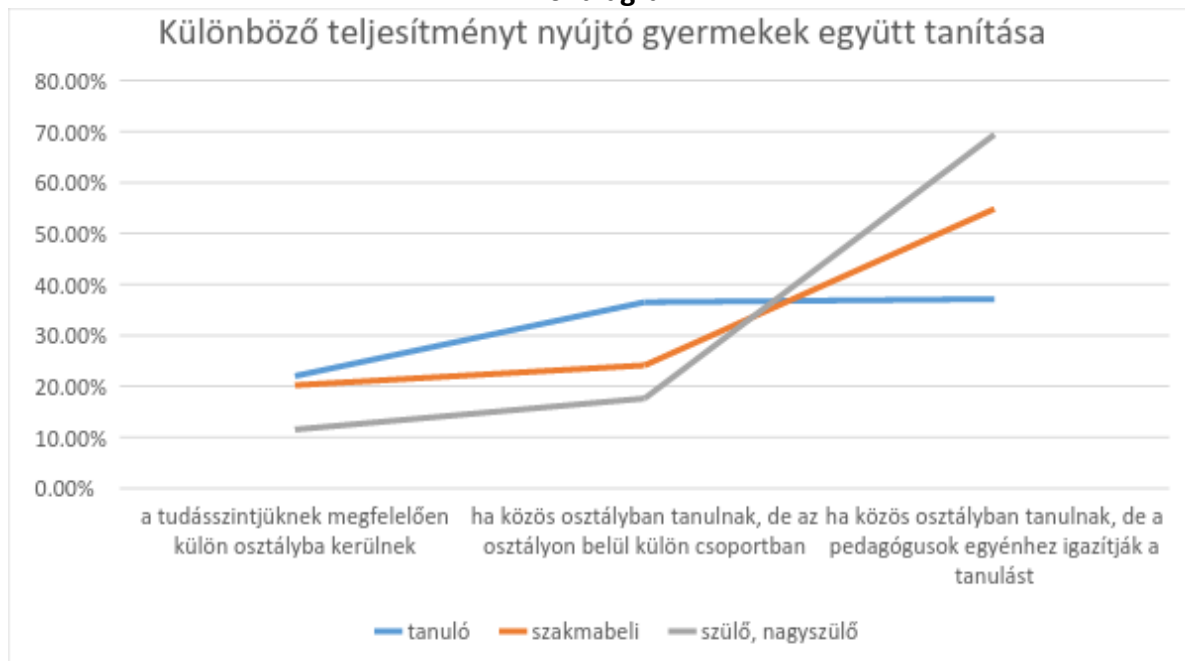
24. táblázat
Vélemények az együtt nevelésről
Fogyatékkal élő tanulók

Ön szerint a fogyatékkal élő gyerekek óvodai, általános iskolai nevelését (%)	tanuló	szakma- beli	szülő, nagyszülő	más érdeklődő	Összes
külön intézményekben kellene megoldani	43,60	22,70	12,70	16,20	22,70
együtt, egy intézményben az ép gyerekekkel, de külön foglalkozások formájában	38,70	42,80	38,50	35,10	41,60
együtt, az ép gyerekekkel közös csoportban	17,80	34,50	48,70	48,60	35,70

A tanulók, a szakma és a szülők közötti véleménykülönbség akkor is szignifikáns marad, ha a minta kiegyensúlyozatlanságára tekintettel (pl. a szülők között a budapestiek felülreprezentáltak) a településmérettel vagy a nemmel kontrollálunk; tehát nem az alminták eltérő eloszlása magyarázza a különbséget. A szülők pártolják a legkevésbé az elkülönítést és ők a legnagyobb hívei az inkluzív megoldásoknak. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy emögött részben az sni gyereket nevelő szülőknek a mintában való felülreprezentáltsága állhat.

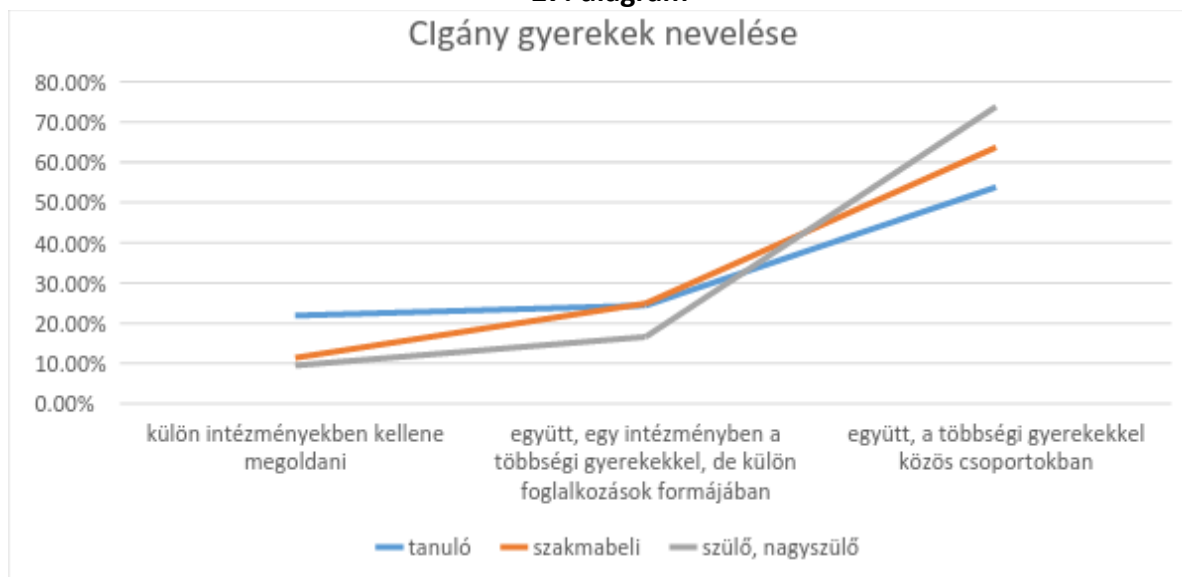
A nagy többség szerint az a jó, ha a különböző teljesítményű tanulók egy osztályban tanulnak és a pedagógus az egyéni szükségletekhez igazítja a tanítást (26. diagram). Ugyanakkor érzékelhető, hogy a tanulók kevésbé nyitottak ezen a területen, és a felnőtteknél nagyobb mértékben preferálják a külön osztályban való tanulást, illetve az osztályon belüli nívócsoportokat. Az elkülönítő megoldásokat legkevésbé a szülők pártolják, akik minden csoportnál inkább az inkluzív nevelés pártján vannak.

26. diagram

A cigány gyerekek nevelése terén is a nagy többség a közös csoportokban való tanulást preferálja (27. diagram), de a tanulók itt is kicsit kevésbé nyitottak. A szakmabeliek és a szülők véleménye pedig szorosabban együtt mozog, mint az előbbi esetben.

27. diagram

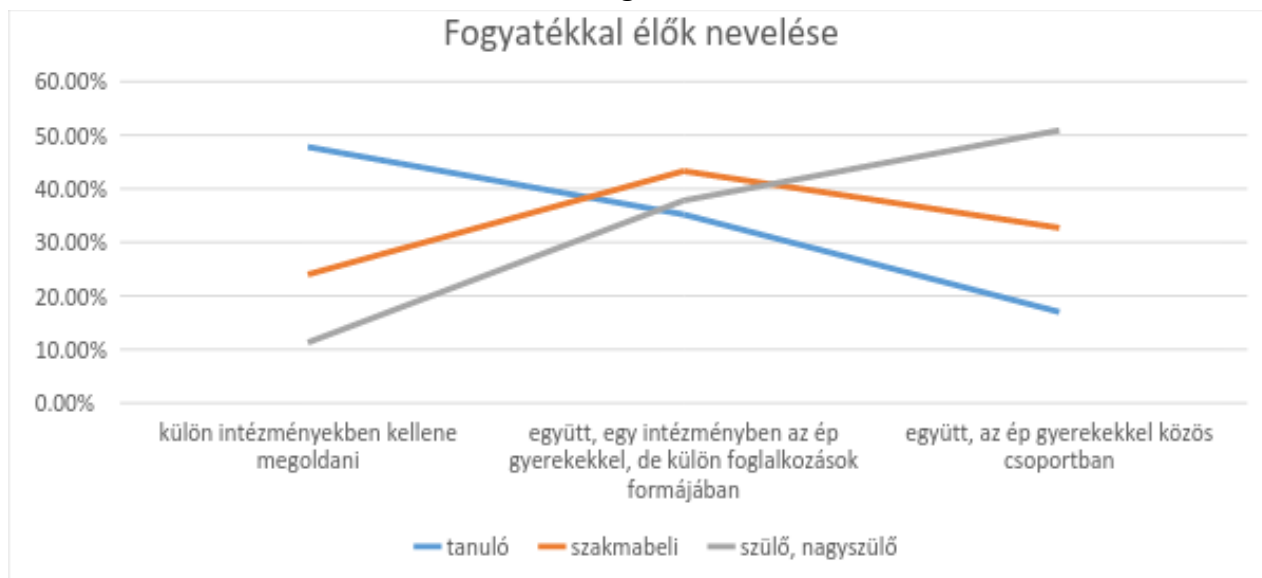
A fogyatékkal élő tanulók esetén találjuk a legnagyobb különbségeket (28. diagram): a szülők egyértelműen az ép gyerekekkel együtt nevelnék őket, a pedagógusok együtt, de külön foglalkozások formájában, míg a tanulók jelentős arányban elutasítják az inklúziót, és azt gondolják, hogy a fogyatékkal élő tanulókkal külön intézményekben kell foglalkozni. Két szöveges válasz is illusztrálja az integrációval, illetve a heterogén csoportokkal kapcsolatos tapasztalataikat és gondolkodásukat, ami ráirányítja a figyelmet, hogy a befogadó közeg felkészítése, illetve a heterogén csoportoknak megfelelő (differenciáló) módszerek alkalmazása nélkül a fiatalok saját iskolai tapasztalataik által válnak a szegregáció híveivé.

„A speciális igényű diákot, azért nem tanítanám együtt az egészséges gyerekekkel mert így nem kapna annyi figyelmet illetve talán kirekesztve érezné magát hiszen társai abban a korban nem tudják miért más és kirekesztenék ami talán súlyos lelki problémát/fájdalmat okozna neki és így szociális kapcsolataid nehezebben tudná a későbbiekben építeni.”

„Jó volna, ha a "hátrányos helyzetű" kifejezés alatt végre nem csak cigány családokat értenénk. Persze ez nyilván egy erős politikai nyomásra történik, de attól még igencsak zavaró.”

Ja, és egy saját példa: kifejezetten rosszul hatott a fejlődésemmre, hogy sokkal előbb tartottunk páran (tényleg csak 2-3 diák) a gimnáziumi tananyagban, mint a többiek, mivel csak mi voltunk hajlandók tanulni. Ebből kifolyólag 5 éven keresztül ugyanazt az egy éves anyagot ismételtük, hogy a többiek is (akik magasról tettek az egészre) utolérjenek minket. Így, semmit nem tanultam néhány tantárgyból, csak amit önszorgalomból elolvastam és megjegyeztem.”

28. diagram

Ugyanakkor, ha jobban megnézzük az eltérő teljesítményű, cigány és fogyatékkal élő tanulók nevelését érintő véleményeket, a válaszok együtt járása alapján érdekes megfigyelést tehetünk a méltányossággal kapcsolatos attitűdökről; a válaszok alapján három, jellegzetes gondolkodásmódokat tükröző klasztercsoport hozható létre: az *inklúzió pártiak*, az *óvatos szelektívek* és az *inkoherensek* csoportja (25. táblázat).

Eszerint a válaszadók 43%-a inklúzió párti. Rájuk az jellemző, hogy bármilyen gyermekről is van szó, együtt nevelnék a többiekkel. A válaszadók 35%-a tartozik az óvatos szelektívek csoportjába. Ők a különböző teljesítményű, illetve a cigány gyerekeket együtt nevelnék a többiekkel, de úgy, hogy külön csoportokat hoznának létre, a fogyatékkal élőket viszont külön intézményekbe küldenék. Az inkoherensek a válaszadók ötödét teszik ki; ők inklúzió pártiak a cigány gyerekek és a fogyatékkal élők terén, viszont a különböző teljesítményű tanulókat külön tanítanák.

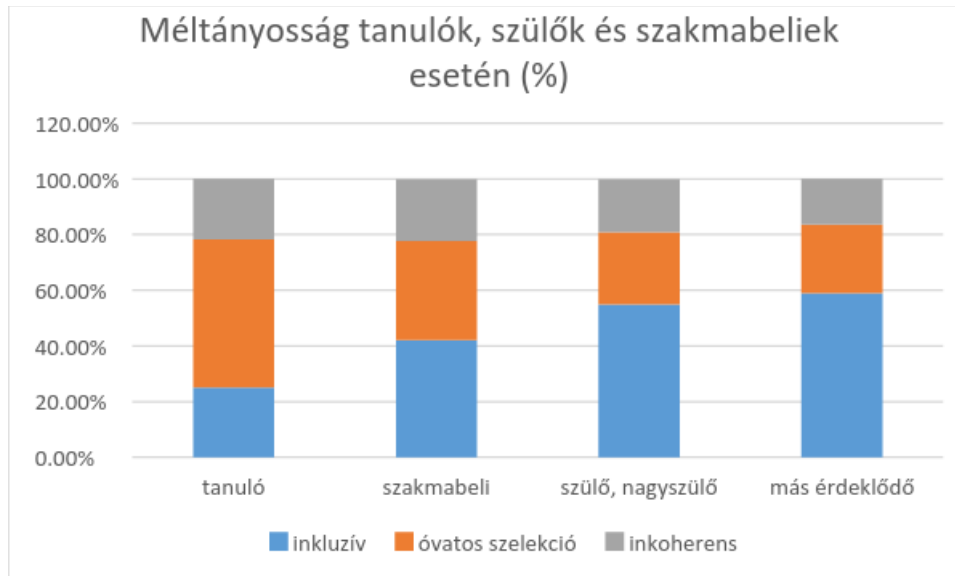
25. táblázat

Méltányosság attitűd klaszterek

	Inklúzió párti	Óvatos szelektív	Inkoherens
Különböző teljesítményű gyerekek nevelése	együtt	külön csoportban	külön
Cigány gyerekek nevelése	együtt	külön csoportban	együtt
Fogyatékkal élők nevelése	együtt	külön intézményben	külön csoportban
N=3417	1474	1206	737
%	43	35	22

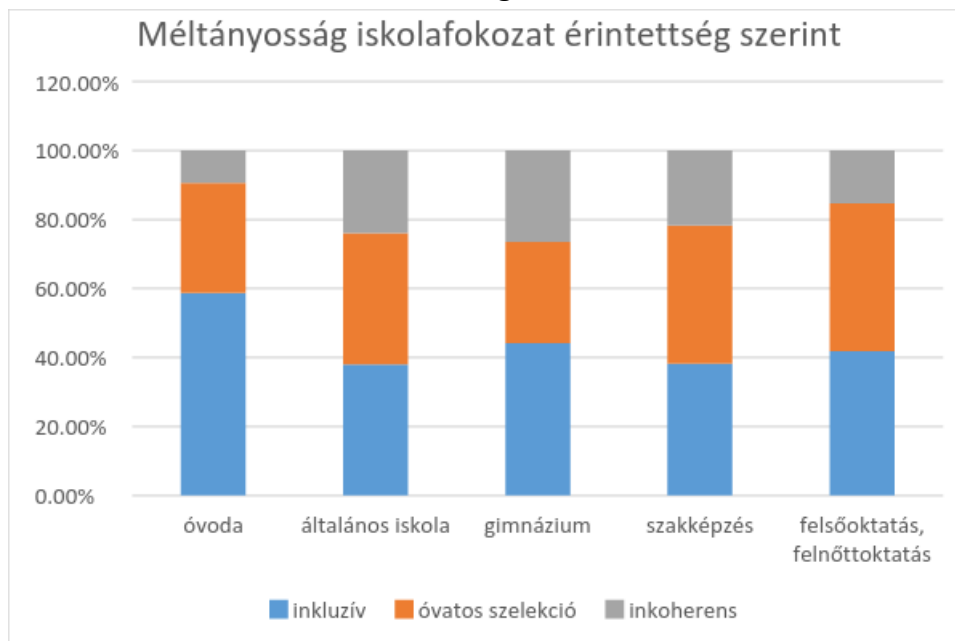
A kitöltők csoportjait tekintve azt látjuk, hogy a legkevésbé a tanulók inklúzió pártiak, és leginkább a szülők és az egyéb érdeklődők azok (29. diagram).

29. diagram

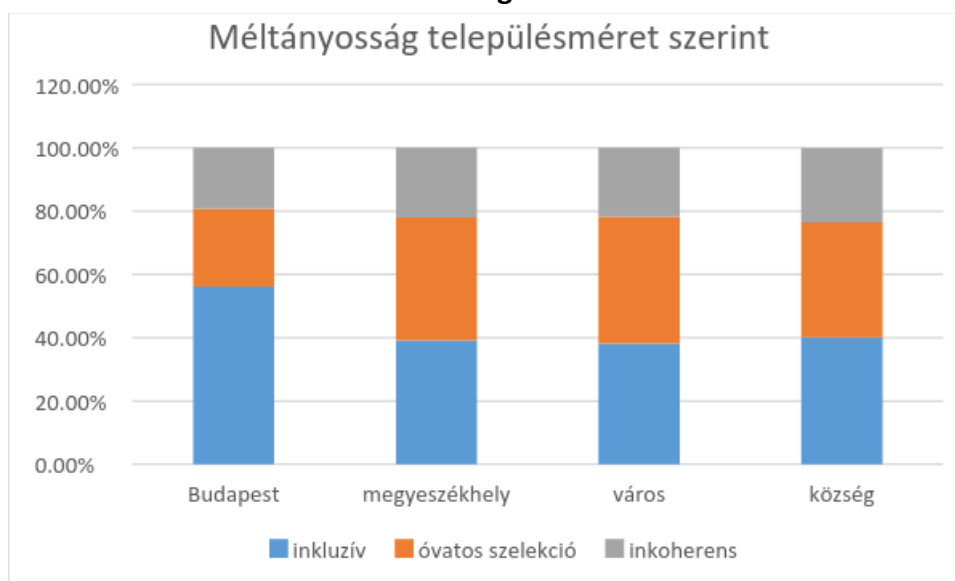
Az adatokat iskolafokozat szerinti érintettség alapján is megvizsgáltuk (30. diagram). Itt azt kaptuk, hogy a leginkább azok inkluzívak, akik óvodában érdekeltek (ott dolgoznak vagy oda jár a gyerekük, unokájuk), míg az általános iskolában és a középfokon érintettek inkább inkoherensek a többiekhez képest, a szakképzés és a felsőoktatás érintettjei pedig a leginkább szelekció pártiak.

30. diagram

A településméret szerinti elemzésnél (31. diagram) azt látjuk, hogy a budapestiek inkább inklúzió pártiak, de ez betudható az inklúzióban érdekelt szülői csoportnak is (láttuk, hogy a szülői mintában erősen felülreprezentáltak a budapestiek).

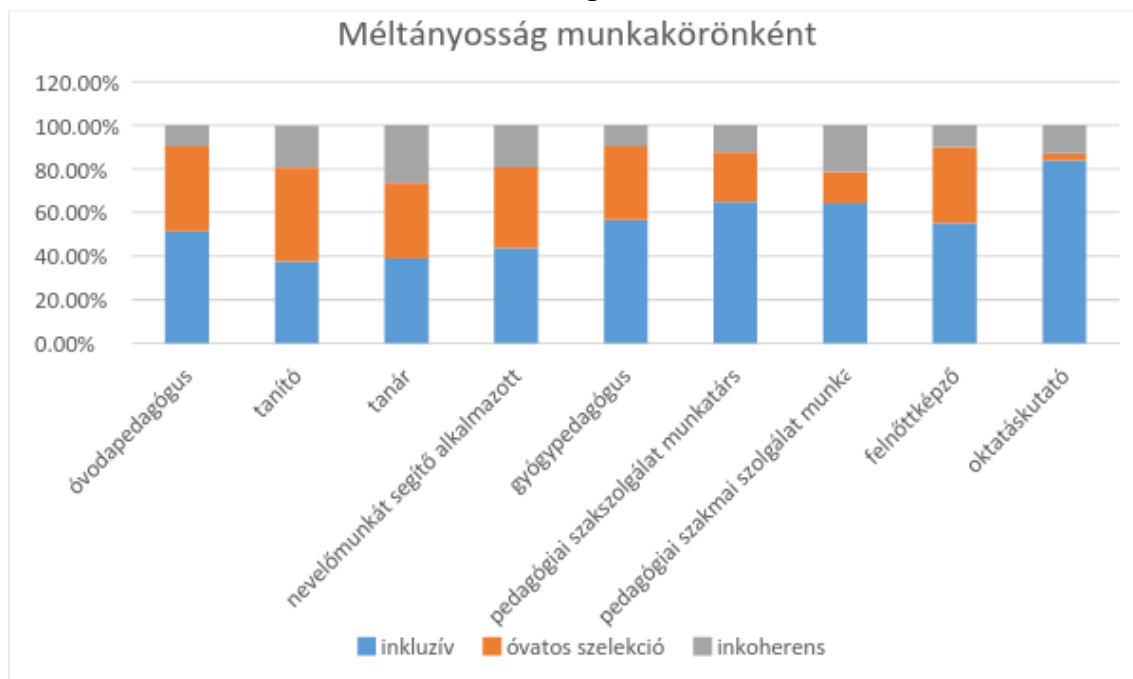
31. diagram

Ha csak a szakmát nézzük (32. diagram), azt látjuk, hogy azok igazán inklúzió pártiak, akik kevésbé érintettek az együttnevelésben. A tanítók gondolkodása kevésbé inkluzív: a kirajzolódott mintázat szerint rájuk leginkább az „óvatos szelekció” jellemző, vagyis ők csoportonként szétválogatnák a különböző képességű, illetve a cigány gyerekeket, a fogyatékkal élőket pedig inkább külön intézményben látnák. A középiskolai tanárok együtt nevelnék a cigány gyerekeket és a fogyatékkal élőket többségi társaikkal (de vegyük észre, hogy őket ez valójában kevésbé érinti, hiszen a cigány és a fogyatékkal élő tanulók jelenléte a valóságban sajnos elsősorban az általános iskolák és az óvodák esetén merül fel). Ugyanakkor a középiskolai tanárok azok, akik a különböző teljesítményű tanulókat a leginkább külön tanítanák. Vagyis, úgy tűnik, mindenki a másik kontójára nagylelkű, és ott pártolja az inklúziót, ahol saját tapasztalata nemigen van róla. Ahol azonban több a tapasztalat, ott csökken az inkluzív hangok, és nő a szétválasztásra törekvők aránya.

Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy az intézményi neveléssel foglalkozó szakemberek közül kiemelkedik az óvónők inklúziós nyitottsága. Kérdés, hogy ebben az adatban mi tükröződik: hogy az érintett csoportokhoz tartozó gyermekek kisebb arányban járnak óvodába, vagy éppen az, hogy az óvodai tevékenységen még nincs teljesítménynyomás, így az óvónők könnyebben elfogadják a nehézségekkel és/vagy hátrányokkal küzdő gyermekeket, esetleg az óvónők felkészültebbek vagy több segítséget kapnak az inklúzió megvalósításához? Fentebb, a 30. diagramon is azt láttuk, hogy az óvodai nevelésben érintettek messze a többi csoportnál pozitívabban nyilatkoztak az inklúzióról. Mindez arra enged következtetni, hogy az óvodai inklúzióban jobban mennek a dolgok, ami az inklúzióval kapcsolatos attitűdök jobb megértése érdekében további vizsgálódásokat igényel.

32. diagram

A méltányosság kérdését tekintve tehát nagy tanulság, hogy

- a tanulók kevésbé nyitottak az inkluzív nevelésre
- a szakma is ott pártolja az inklúziót, ahol nem érintett.

Tehát ebben a kérdésben nem lehet előrelépni önreflexió és valódi áldozatvállalás nélkül, ezt viszont tudatosítani kell mindenkiben. Egy olyan fogolydilemma helyzetet látunk, ahol az egyéni önfeláldozásnak túl nagy ára van, a közösségi lépéshez viszont nagyobb bizalomra van szükség egymás iránt. Az inklúzióval szembeni megosztottság egészen biztosan nem független attól, hogy a megkérdezettek zöme nem tartja az intézményeket felkészültnek a speciális igényű gyermekek ellátására, a személyre szabott bánásmód biztosítására (26. táblázat).

26. táblázat

Egyes különleges szükségletű csoportok iskolai ellátása

Mennyire ért egyet az alábbiakkal? (ötfokú skála, átlag)	tanu-ló	szakma-beli	szülő, nagyszülő	más ér-deklődő	öss-zses
Nem megoldott az oktatási intézményekben a tartósan beteg (cukorbeteg, epilepsziás, stb.) gyerekek ellátása.	3,81	3,90	4,24	4,15	3,95
A köznevelési intézmények nincsenek felkészülve a sajátos élethelyzetekhez való rugalmas alkalmazkodásra (költözés, utazás, tartós kórházi kezelés, extrém családi helyzetek, súlyos nélkülözés, stb.).	4,00	3,99	4,25	4,21	4,04
A köznevelési intézmények nincsenek felkészülve a tehetséges tanulók képességeik szerinti fejlesztésére.	3,99	3,88	4,26	4,26	3,96
Sok integrált nevelést végző intézmény nincs felkészülve a sajátos nevelési igényű, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartászavarral küzdő tanulók szakszerű és hatékony fejlesztésére.	4,17	4,38	4,52	4,49	4,39
Sok intézmény nincs felkészülve arra, hogy a tanulók közötti különbségeket figyelembe véve, mindenki számára a leginkább fejlesztő körülményeket biztosítsák.	4,50	4,36	4,65	4,51	4,42

3.8 A tanulók boldogulása az iskolában és az életben

Az, hogy egy tanuló hogyan boldogul az iskolában, a megkérdezettek szerint elsősorban attól függ, hogy mennyire szorgalmas, milyenek a tanárai és hogy hogyan nevelték a szülei. A család anyagi helyzetét vagy azt, hogy milyen fenntartású az iskola, kevésbé tartják lényegesnek (27. táblázat).

27. táblázat
Az iskolai eredményesség tényezői

Az, hogy egy tanuló milyen jól tanul, mennyire függ attól, hogy	Átlag	Szórás
mennyire szorgalmas	4,40	0,707
milyenek a tanárai	4,37	0,709
hogyan nevelték a szülei	4,25	0,794
milyen képességeket örökölt	3,86	0,907
mennyire tehetséges	3,81	0,954
milyenek az osztálytársai	3,72	0,901
milyen lakókörnyezetben él	3,70	0,936
milyen nevelési programban vesz részt (általános tantervű vagy tagozatos osztály, 468 osztályos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola)	3,43	1,136
milyen a család anyagi helyzete	3,32	1,046
milyen fenntartású iskolába jár (egyházi, magán vagy állami)	2,81	1,25
N	3414	

A szülők a többi csoportnál nagyobb arányban gondolják fontos tényezőnek az iskolai sikeresség szempontjából a tanárokat és az osztálytársakat, valamint azt is, hogy milyen fenntartású az iskola. A tanárok viszont a szülőkhöz és a tanulókhoz viszonyítva nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a tanuló lakókörnyezetének és a családja anyagi helyzetének (28. táblázat).

28. táblázat
Az iskolai eredményesség tényezői, csoportonként

	mennyire tehetséges	mennyire szorgalmas	hogyan nevelték a szülei	milyen képességeket örökölt	milyenek a tanárai	milyenek az osztálytársai	milyen a család anyagi helyzete	milyen fenntartású iskolába jár	milyen nevelési programban vesz részt ³	milyen lakókörnyezetben él
tanuló	3,53	4,37	3,91	3,32	4,5	3,55	2,84	2,77	3,31	3,22
szakmabeli	3,86	4,41	4,33	3,94	4,3	3,72	3,37	2,77	3,42	3,77
szülő	3,71	4,33	4,03	3,78	4,6	3,78	3,33	3,039	3,52	3,62
egyéb	3,63	4,22	4,05	3,63	4,42	3,52	3,12	2,605	3,5	3,51

³ általános tantervű vagy tagozatos osztály, 4-6-8osztályos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola

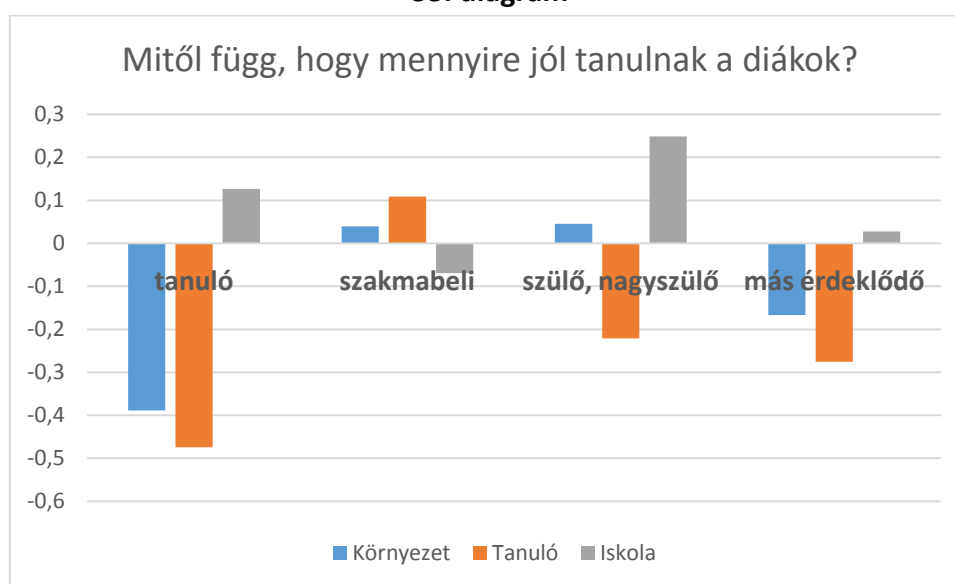
A válaszok három faktornyalábba rendeződnek (29. táblázat). Az egyik az, hogy milyen környezetben tanul, a másik a tanuló és szüleinek erőfeszítése, a harmadik pedig az iskola hatása a tanárokon és az osztálytársakon át.

29. táblázat
Az iskolai eredményesség faktorai

	Iskolai és családi környezet	A tanuló képeségei és szorgalma	Iskola: tanárok és osztálytársak
milyen fenntartású iskolába jár (egyházi, magán vagy állami)	0,758		
milyen nevelési programban vesz részt (általános tantervű vagy tagozatos osztály, 4-6-8 osztályos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola)	0,720		
milyen a család anyagi helyzete	0,720	0,106	
milyen lakókörnyezetben él	0,682	0,144	0,160
mennyire tehetséges		0,784	-0,114
milyen képességeket örökölt	0,110	0,709	
mennyire szorgalmas	-0,102	0,668	0,199
hogyan nevelték a szülei	0,171	0,637	0,179
milyenek a tanárai			0,819
milyenek az osztálytársai	0,241		0,740

Érdekes módon a tanulók és a szülők az iskolai sikerességet főleg az iskolának tulajdonítják, a pedagógusok viszont a tanuló és szülei erőfeszítéseinek (33. diagram).

33. diagram

Azt, hogy mennyire boldogul később a tanuló az életben, leginkább a szorgalmával és a szülői neveléssel hozzák összefüggésbe a kérdezettek. A tanárok szerepe hátrébb sorolódik, ahogy érdekes módon az is, hogy milyen tanuló volt az iskolában (30. táblázat).

30. táblázat
Mivel áll összefüggésben a tanuló boldogulása az életben?

Mennyire boldogul?	Átlag	Szórás
mennyire szorgalmas	4,30	0,793
hogyan nevelték a szülei	4,23	0,788
milyen a család anyagi helyzete	3,94	0,943
mennyire tehetséges	3,93	0,922
milyen képességeket örökölt	3,87	0,904
milyenek a tanárai	3,86	0,92
milyen lakókörnyezetben él	3,71	0,955
milyenek az osztálytársai	3,21	1,016
milyen nevelési programban vesz részt	3,20	1,171
milyen tanuló volt az iskolában	3,18	0,986
milyen fenntartású iskolába jár	2,81	1,187
N	3366	0

A tanulók, érthető módon, a szülők és a pedagógusok csoportjához képest nagyobb jelentőséget tulajdonítanak saját tehetségüknek és szorgalmuknak. A szülők viszont a többiekhez képest jóval fontosabbnak tartják a pedagógusokat és az osztálytársakat, valamint a nevelési programot (31. táblázat).

31. táblázat
A boldogulásról, csoportonként

	mennyire tehetséges	mennyire szorgalmas	hogyan nevelték a szülei	milyen képességeket örökölt	milyenek a tanárai	milyenek az osztálytársai	milyen a család anyagi helyzete	milyen fenntartású iskolába jár	milyen nevelési programban vesz részt ⁴	milyen lakókörnyezetben él
tanuló	4,1	4,47	4,16	3,59	3,55	2,98	3,91	2,82	2,96	3,31
szakmabeli	3,91	4,28	4,24	3,9	3,84	3,2	3,94	2,79	3,12	3,76
szülő	3,9	4,3	4,2	3,8	4,1	3,38	3,95	2,9	3,38	3,7
egyéb	3,94	4,29	4,18	3,78	3,96	3,11	3,74	2,68	3,11	3,61

⁴ általános tantervű vagy tagozatos osztály, 4-6-8 osztályos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola

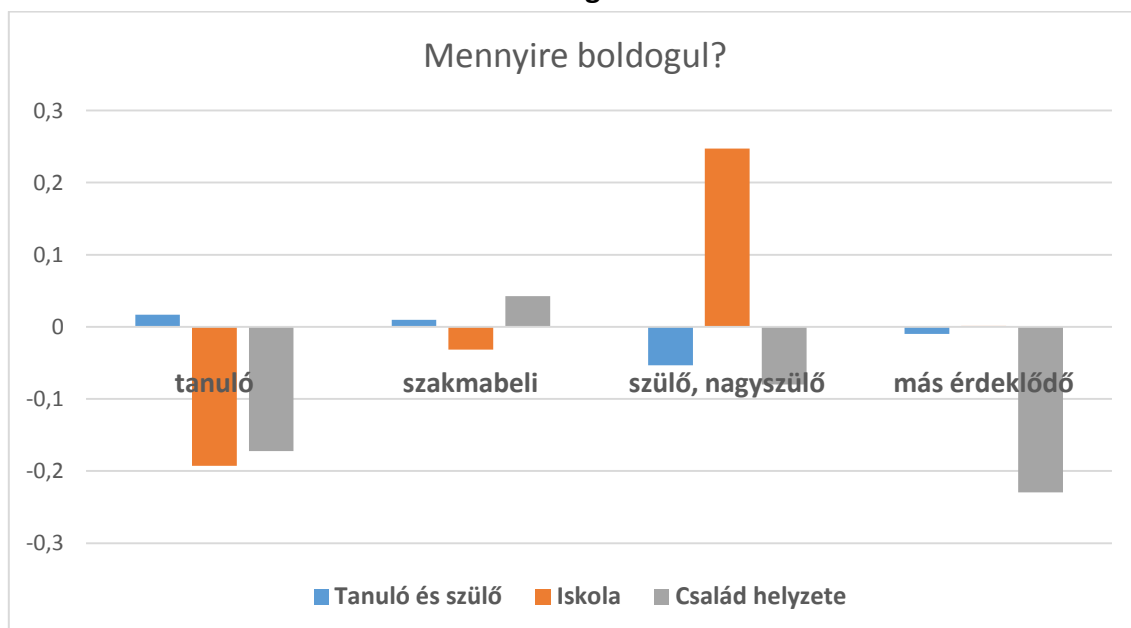
Itt is három faktornyalábba rendeződnek a válaszok, melyek összetétele részben hasonló, ám kissé eltér az iskolai eredményességnél kapott faktorcsoportoktól: a későbbi boldogulás vagy a tanulótl és a szülői neveléstől, vagy az iskolától, vagy a család helyzetétől függ (32. táblázat).

32. táblázat
Az életben való boldogulás faktorai

Mennyire boldogul faktorai	Tanuló és szülő	Iskola	Család helyzete
mennyire szorgalmas	0,736	0,120	-0,113
mennyire tehetséges	0,719		
milyen képességeket örökölt	0,702		0,189
hogyan nevelték a szülei	0,681		0,143
milyen tanuló volt az iskolában	0,391	0,34	0,109
milyen nevelési programban vesz részt (általános tantervű vagy tagozatos osztály, 4-6-8 osztályos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola)		0,708	0,334
milyen fenntartású iskolába jár (egyházi, magán vagy állami)		0,700	0,389
milyenek az osztálytársai	0,161	0,694	
milyenek a tanárai	0,356	0,69	-0,156
milyen a család anyagi helyzete		0,106	0,813
milyen lakókörnyezetben él	0,119	0,206	0,781

A boldogulást tekintve a szülők megint csak az iskolát látják a legfontosabb tényezőnek, míg a szakmabeliek leginkább a tanuló családjának helyzetét tartják meghatározónak (34. diagram). Komolyan aggasztó, hogy az iskolában közvetlenül érintettek (a tanulók és a szakmabeliek) nem tartják az iskolát a boldogulás szempontjából meghatározónak.

34. diagram

Látható, hogy az iskolai jó tanulás és a későbbi boldogulás között nincs szoros kapcsolat a megkérdezettek szerint. De míg a tanulásban az iskola szerepét hangsúlyozzák a tanulók és a szülők is, addig a szakma lebecsüli az iskola szerepét mind a tanulásban, mind a boldogulásban. Látható, hogy valamennyi megkérdezett csoport saját magán kívül álló tényezőket tart meghatározónak a tanulás, illetve a boldogulás szempontjából – ez alól egyetlen kivételt találunk: a tanulók a boldogulás szempontjából jelentősnek tartják a saját szerepüket.

4. Pedagógus mozgalmak ismertsége

A megkérdezettek körében ismertek és elfogadottak a Tanítanék mozgalom, illetve a Pedagógusok Szakszervezete (PSZ) követelése (33–36. táblázat). Ez is azt mutatja, hogy a válaszadók elsősorban a mozgalom támogatóiból kerültek ki.

33. táblázat

A Tanítanék mozgalom követeléseinek ismertsége (szűk minta)

	szakmabeli	szülő	egyéb
Egyáltalán nem ismerem.	8%	12%	13%
Hallottam róla, de nem mélyedtem el benne.	45%	45%	53%
Jól ismerem.	47%	43%	34%

34. táblázat

Egyetért a Tanítanék Mozgalom követeléseivel? (szűk minta)

	Szakmabeli N=2179	Szülő N=459	Egyéb N=60
átlagpontszám 4 fokozatú skálán	3,3	3,4	3,38

35. táblázat

A PSZ 25 pontjának ismertsége (szűk minta)

	szakmabeli	szülő	egyéb
Egyáltalán nem ismerem.	10%	27%	14%
Hallottam róla, de nem mélyedtem el benne.	45%	50%	66%
Jól ismerem.	44%	23%	20%

36. táblázat

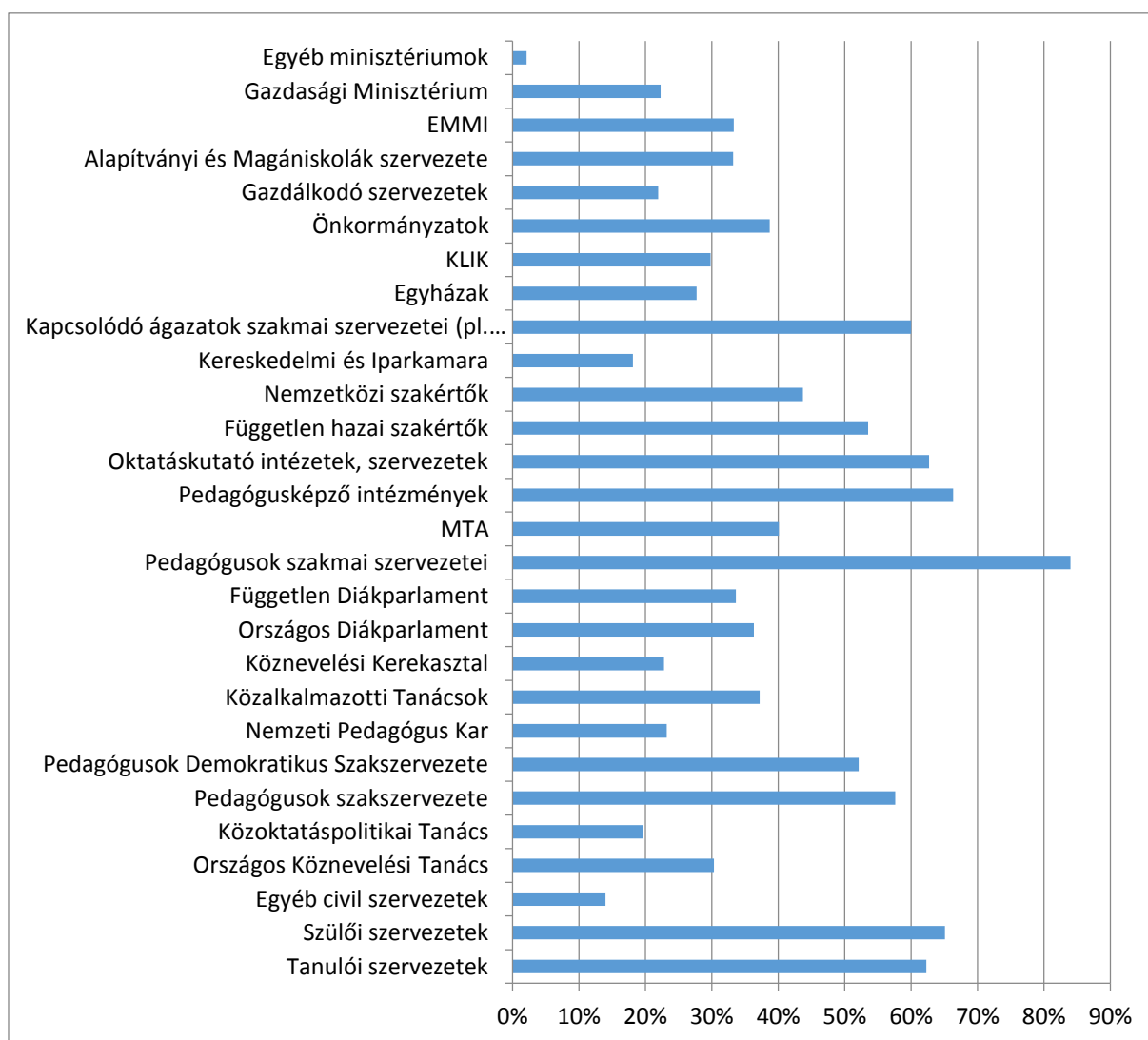
Egyetért a PSZ követeléseivel? (szűk minta)

	Szakmabeli N=2133	Szülő N=382	Egyéb N=55
átlagpontszám 4 fokozatú skálán	3,31	3,23	3,2

Az oktatási reformok egyeztetésébe a válaszadók szakmai szervezeteket, az oktatásban érintett civil és érdekvédő szervezeteket, pedagógusképző intézményeket, szülői és tanulói szervezeteket, szakszervezeteket vonnának be. Ugyanakkor a jelenleg labdába rúgó szervezeteket, intézményeket szinte alig (Iparkamara, Nemzeti Pedagóguskar, Köznevelési Kerekasztal, KLIK, egyházak, EMMI (!), MTA). Ez minden bizonnyal arra való reagálás, hogy az oktatásban közvetlenül érintettek úgy érzik, nincs semmilyen befolyásuk a velük történő folyamatokra.

35. diagram

Kiket vonjon be a kormány az oktatási reformok egyeztetésébe?
Az adott szervezetet választók, az összes válaszadó %-ában

A felsorolást kiegészítő nyitott kérdésre is a legtöbben konkrét pedagógus szakmai szervezeteket, illetve speciális csoportokat (pl. fogyatékos gyermekeket, logopédusokat, stb.) képviselő érdekvédelmi szervezeteket neveztek meg. Magas a Civil Közügy- és Oktatáspolitikai Platform említéseinek a száma, ami újra aláhúzza, hogy a válaszadók jórészt a CKP alapértékeivel szimpatizálók közül kerültek ki. Figyelemre méltó, hogy számos szöveges kiegészítésben megjelenik a **pedagógusok** megkérdésének az igénye; eszerint a megkérdetteket nem

elégíti ki, hogy a felsorolásban többféle szakmai és érdekvédelmi szervezet közül választhattak, ezek által nem érzik közvetlenül megszólítva, képviselve magukat (pl.: *a pedagógusokat, aláhúzva, kövéren - ilyen válasz miért nincs egyik kérdésnél sem? (Ezért írtam ide, nem a szövegértésemmel van baj.) Itt eza kérdőív, ez is egy módszer erre, például. Szakemberek vagyunk, nem sakkfigurák!! Túl régóta nem érdekel senki, mit csinálunk, hogyan csináljuk. Miért lenne kompetens egy szülői civil szervezet, ha a pedagógusokat senki nem kérdezi?; vagy: gondolom a pedagógusokat is meg kellene kérdezni :) illetve Vidéki Pedagógusokat!)).*

5. Konklúzió

Kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy hogyan reagál a közoktatás ügyére érzékeny szakmai és civil közvélemény a 2016 első felében kibontakozott pedagógus mozgalmak követeléseire, illetve ezzel összefüggésben: mit tartanak a válaszadók a közoktatás legnagyobb problémáinak, és milyen a különböző megoldási alternatívák támogatottsága körükben. A válaszadást 5041-en kezdték el, és 3356 teljesen kitöltött kérdőívvel dolgozhattunk. Mivel főleg az OFOE és a Tanítanék Mozgalom networkjét használtuk a kérdőív terjesztéséhez, a minta nem reprezentatív, inkább a pedagógus mozgalmakkal szimpatizálók véleményét tükrözi. Azt gondoljuk azonban, hogy éppen ők – az oktatási rendszer jelenlegi működése iránt kritikus, ugyanakkor aktív és proaktív szakemberek és érdeklődők – azok, akiknek a megnyerése (illetve gondolataik becsatornázása) kulcsfontosságú lehet bármilyen oktatási átalakítás, reform, újragondolás sikeressége szempontjából.

Legfontosabb eredményeink és megállapításaink:

- A válaszadó tanulók 70, a felnőttek 80-83 százaléka szerint romlott az oktatás színvonala az elmúlt években.
- Az első három legfontosabb problémának a *túlközpontosítást*, az *alulfinanszírozást* és a tanulók *túlterheltségét* tartják a kérdezettek. Míg ezen belül a tanulóknak és szüleiknek a tanulói túlterheltség a legnagyobb probléma, addig a tanároknak a túlközpontosítás.
- A megkérdezettek több mint 90 százaléka szerint *önálló tárcát* kellene, hogy kapjon az oktatás, és 85-90 százalék gondolja, hogy a *szakképzésnek* is az oktatási tárcához kellene tartoznia.
- 95 százalék felett gondolják azt, hogy az oktatásfejlesztésre a *költségvetésből* is biztosítani kell forrást a napi működtetésen túl, valamint hogy az oktatásfinanszírozásnak szektorsemlegesnek kellene lennie.
- A megkérdezettek szerint a *pedagógus heti kötelező óraszám*a 21 óra legyen a 26 óra helyett.
- Az *intézményvezető kiválasztásába* elsősorban a pedagógusok szólhassanak bele, és az intézményfenntartó a második, aki a leginkább beleszólhat. Ezután a pedagógusok inkább a közalkalmazotti tanácsot, a szülők viszont magukat és a diákokat érzik a leginkább illetékesnek.

- A pedagógusok 54 és a szülők 41 százaléka gondolja úgy, hogy vissza kell állítani a *tankönyvek* akkreditációs rendszerét és a tankönyvlistáról való választás szabadságát biztosítani kell a pedagógusoknak, továbbá a szakmabeliek 21,5%-a és a szülők 24%-a teljesen felszabadítaná a tankönyvválasztást – szerintük még tankönyvlistára sincs szükség, hiszen a minőség biztosítását elvégzi a piac. A szakmabeliek és a szülők kevesebb, mint három százaléka pártolja a jelenleg érvényes állami tankönyvrendszert.
- Valamennyi megkérdezett csoport számára prioritás, hogy a pedagógusok többletmunkáját meg kell fizetni, és hogy azok bérét is rendezni kell, akik nem tartoznak az életpályamodell hatálya alá.
- A *bérek differenciálásának* a szakmabeliek szerint alapvetően a munka nehézségén, a végzettségen, kisebb mértékben pedig az életkoron és a munka összetettségén kellene múlnia, míg sokkal kevésbé számítanak a tanulói eredmények, az iskolahasználók véleménye vagy a szakmai standardoknak való megfelelés (eszerint a minősítő eljárásban tetten érhető szemlélet nem tükröződik még a pedagógusok gondolkodásában). Az életkort a szülők kevésbé érzik differenciáló erejűnek, de fontosabbnak tartanak az iskolahasználók véleményét, a tanulói eredmények alakulását és a munkaerőpiaci szempontokat.
- Érzékelhető, hogy a tanulók, akik kitöltötték a kérdőívet, lényegesen kevésbé érzékenyek a méltányosságra, mint a felnőtt válaszadók. Ez azzal magyarázható, hogy nagy valószínűséggel elitiskolába járók kapcsolódtak be a vizsgálatba, míg a szülők közül sokan vélhetőleg a sajátos nevelési igényű gyerekek nevelését támogató csoportokon keresztül csatlakoztak a kitöltőkhöz. Hozzá kell tenni az eredményekhez, hogy a pedagógusok között is érdekes mintázatot kapunk a méltányossággal kapcsolatban: minél távolabb van valaki az együttnevelés konkrét helyzeteitől, annál inkább híve az inklúciónak.
- Erősen eltér a különböző válaszadó csoportok véleménye azzal kapcsolatban, hogy min múlik az iskolai sikeresség, illetve az életben való boldogulás. Az iskolai sikerességet a tanulók és a szülők az iskolának, míg a tanárok a tanulóknak és a környezetnek tulajdonítják. A boldogulást tekintve a szülők az iskolát tartják a legfontosabb tényezőnek, míg a szakma a tanuló és a szülő jellemzőit, de leginkább a család anyagi helyzetét tartja a boldogulást meghatározó tényezőnek. A tanulók a maguk szerepét azonosítják a boldogulásban, az iskola hatását ugyanakkor nem érzékelik. Látható, hogy jellemzően a megkérdezett csoportok saját magukon kívül álló tényezőket tartanak meghatározónak a tanulás, illetve a boldogulás szempontjából.

Ennyiből is érzékelhető, hogy a kérdőív eredményeiből számos olyan probléma körvonalazódik, amiről beszélni, vitázni kell, és ami segíthet a közoktatás átalakításához kívánatos konszenzus kialakításában. Ezért ajánljuk minden, az oktatás ügye iránt felelősséget érző szakember és szakmai csoport figyelmébe ezt az anyagot.

Lannert Judit – Földes Petra – Szekszárdi Júlia